

פרק 2

מערכת ההשכלה הגבוהה

2.1 תכנון

ות"ת עוסקת בתכנון רב-שנתי של כלל מערכת ההשכלה הגבוהה ובעניינים שוטפים העולים מתוכניות לימודים, משינויים מבניים ומחידושים של המוסדות להשכלה גבוהה.

2.1.1 התוכנית הרב-שנתית תשס"ב-תשס"ו

ביום 27.6.2000 קיימה המועצה להשכלה גבוהה דיון מיוחד, בו היא אישרה תוכנית פיתוח רב-שנתית לתקופה תשס"ב-תשס"ו.

שנות ה-90 סימנו מפנה חשוב בהשכלה הגבוהה. מספר הסטודנטים יותר משהוכפל, נגישות סלקטיבית הפנתה מקומה לנגישות ההולכת ונעשית אוניברסלית. מערכת, המורכבת בעיקר מאוניברסיטאות הפכה מערכת מגוונת, כאשר למוסדות שונים יעדים שונים על מנת לענות על הדרישות המגוונות של המשק והחברה ועל השאיפות השונות של הסטודנטים. שינויים אלה מתוארים בפרק 3 להלן.

יעדי העל של התוכנית הרב-שנתית הבאה הם להמשיך לעצב את דפוסי ההשכלה הגבוהה המתפתחים בישראל ולהביא לייצוב מבנה מערכת ההשכלה הגבוהה. לתוכנית חמש מטרות עיקריות, הבאות לידי ביטוי בפרקים השונים של התוכנית כפי שנפרט בהמשך:

1. המשך טיפוח המצוינות המדעית;
2. הרחבת הנגישות למערכת ההשכלה הגבוהה לכל מי שיכולים להפיק תועלת מלימודים גבוהים;
3. קליטת הגידול בביקוש של סטודנטים ללימודי תואר ראשון ושני;
4. הכשרת כוח אדם אקדמי על פי צורכי המשק והחברה;
5. הכשרת החוקרים והסגל האקדמי העתידיים.

2.1.1.1 תחזית מספר הסטודנטים

ביסוד התוכנית הרב-שנתית תחזית למספר הסטודנטים הצפוי במהלך החומש תשס"ב-תשס"ו ברמות התואר השונות. התחזית נדונה בישיבת המועצה להשכלה גבוהה הני"ל, ובה הוחלט לאמץ את התחזית כיעד וכמסגרת של התוכנית הרב-שנתית.

באשר לתואר ראשון אנו צופים גידול של כ-27,500 סטודנטים עד לכ-163,000 בתשס"ו. תחזית זו הינה זהירה ומדברת על המשך הגידול במספר הסטודנטים, אבל בקצב איטי יותר מאשר בשנות ה-90 וזאת על פי המגמות הצפויות המתוארות להלן.

בתקופת תשנ"ה-תשס"ב, שבה יגיעו לגיל 18 מי שעתידיים להיות חלק הארי של הסטודנטים שיתחילו ללמוד לתואר ראשון בחומש הבא, יגדל מספר גילאי 18 מ-102,900 בתשנ"ה עד ל-114,200 בשנת תשס"ב, דהיינו שיעור גידול שנתי של 1.5% בלבד, לעומת גידול של 3.9% בין תשמ"ו לתשנ"ה.

שיעור הזכאים לתעודת בגרות כאחוז מגילאי 18 יעלה מ-43.8% בתשנ"ה ל-51% עד תשס"ב.

במסגרת התוכנית הרב-שנתית המתוארת להלן, כוונתנו לעשות מאמץ מיוחד להגדיל באופן משמעותי את ההשתתפות של קבוצות באוכלוסייה שייצוגן בהשכלה הגבוהה הוא נמוך: ערבים, חרדים, עולי אתיופיה ותושבי ערי הפיתוח. זאת מעבר לגידול שיהיה באוכלוסיות אלה במספר זכאי תעודת הבגרות. בהערכה זהירה אנו סבורים כי כתוצאה מפעולות אלה יתוספו לפחות עוד 5,000 סטודנטים לתואר הראשון, הכלולים בתחזית דלעיל.

באשר לתואר שני אנו חוזים גידול של כ-8,000 סטודנטים, דהיינו תוספת של כ-26% על פני החומש. התחזית לוקחת בחשבון את הגידול במספר מקבלי תואר ראשון, וכן את הגידול בשיעור הממשיכים לתואר שני בין בוגרי התואר הראשון.

אנו מניחים גידול במספר הלומדים לתואר שלישי בכ-2,200 סטודנטים, עד לכ-9,200 סטודנטים בתשס"ו, וזאת במקביל לגידול שהיה ויימשך במספר הלומדים לתואר שני. עם זאת קיימת אי-ודאות בשל החלק הגדל והולך של המסיימים תואר שני ללא עבודת גמר.

אנו חוזים גם גידול של 5,300 סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה.

בסך הכל יהיה על מערכת ההשכלה הגבוהה לקלוט בחומש הבא יותר מ-43,000 סטודנטים, תוספת של כ-21%.

2.1.1.2 אוניברסיטאות המחקר ומצוינות מדעית

ציר מרכזי של התוכנית הרב-שנתית הבאה מתייחס לשמירה וטיפוח של אוניברסיטאות המחקר ובידולן מיתר המוסדות להשכלה גבוהה. הרחבת מערכת ההשכלה הגבוהה בשנות ה-90 והשינויים המבניים המשמעותיים שהתלוו אליה, כמתואר באופן מפורט בפרק 3 בהמשך, העלו את הצורך להגדיר מחדש את תפקידן ואת מקומן של אוניברסיטאות המחקר בתוך המערך המגוון של המוסדות להשכלה גבוהה. כאשר האוניברסיטאות היו הגורם הדומיננטי במערך ההשכלה הגבוהה הן היו חייבות לענות על מירב הביקושים ללימודים אקדמיים, כפי שאכן קרה במחצית הראשונה של שנות ה-90. רק האוניברסיטאות היו ערוכות לקלוט את גל הביקושים שהחל אז ועיקר המעמסה הוטל עליהן. כתוצאה מכך הורחבו בצורה ניכרת הלימודים הפרופסיונליים באוניברסיטאות, הן בתואר הראשון והן בתואר השני, בתחומים שאין להן יתרון בולט על מוסדות אחרים להשכלה גבוהה. הקמתם והרחבתם של מספר רב של מוסדות מסוגים שונים ומגוונים מאמצע שנות ה-90 והעברת העומס לקליטת תוספת הביקושים להשכלה גבוהה אליהם העניקו להנהלות האוניברסיטאות ולות"ת הזדמנות לכוון את המשך פיתוחן של שבע האוניברסיטאות הרגילות הקיימות,

המופקדות הן על הוראה אקדמית ברמה הגבוהה ביותר והן על קידום חזית המדע בישראל, באמצעות פעילות מחקר ענפה, בהתאם ליעדיהן המיוחדים.

היערכותה של ות"ת לדיון בנושא כללה דיונים מפורטים עם ההנהלות של כל אחת מן האוניברסיטאות והקמת פורום משותף עם האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, שבמסגרתו התקיימה בירושלים ביוני 1999 סדנא בינלאומית בנושא "עתיד אוניברסיטת המחקר".

לאחר דיונים ממושכים בות"ת ובמועצה להשכלה גבוהה הוגדרו תפקידיהן של אוניברסיטאות המחקר כדלהלן:

על אוניברסיטאות המחקר בישראל לשמור על המצוינות המדעית ולעשות לקידומה; ליצר ידע ברמה מדעית עולמית; לקיים מוקדי ידע ותשתיות מדעיות; להכשיר את העתודה המדעית של ישראל; להכשיר את עתודת הסגל האקדמי למערכת השכלה גבוהה מתרחבת; להעמיד מנהיגות מקצועית ברמה הגבוהה ביותר בהנדסה, ברפואה, במשפט ובניהול; להכשיר מורים ברמה הגבוהה ביותר להוראה; לשמר ולפתח ערכי תרבות ואמנות.

באשר לשמירה על מצוינות במחקר הוחלט כי אוניברסיטאות המחקר זקוקות לתקציבים מיוחדים מעבר לתקצוב עבור מספר הסטודנטים. בחומש הבא יש להעמיד משאבים לקידום המחקר באוניברסיטאות כדי לרכוש ציוד מתקדם ולעבוד את קבוצות המחקר, על ידי מלגות לבת-דוקטורנטים מן הארץ ומחול"ל, כדי לחזק את כושר התחרות של המדענים בישראל להשיג מענקי מחקר בקרנות תחרותיות בארץ ובעולם.

במהלך שנות התשעים הגדילה ות"ת את השתתפותה בקרן הלאומית למדע משבעה מיליון דולר בשנת תש"ן לארבעים ואחד מיליון דולר בשנת תשס"א. כיום זו הקרן הגדולה ביותר למחקר בסיסי, המבטיחה מצוינות במחקר. ות"ת החליטה לפעול על מנת להגדיל את הקצבתה השנתית לקרן לשמונים מיליון דולר במשך חמש השנים הקרובות. על מנת לעודד מצוינות ולחזק את המובילים במחקר, יוקדשו ההקצבות הנוספות לקרן בעיקר להגדלת המענקים ולא להגדלת מספר הזוכים.

ות"ת החליטה להמשיך בתוכנית החומש הבאה את מדיניות הגידול האיטי במספר הסטודנטים באוניברסיטאות שהחלה במחצית השנייה של שנות ה-90, וזאת בתוך האוניברסיטאות הקיימות. המועצה להשכלה גבוהה החליטה, על פי המלצת ות"ת, כי אין להקים אוניברסיטה מחקרית נוספת במהלך תוכנית החומש הבאה.

הגידול שיחול במספר הסטודנטים באוניברסיטאות נועד לקלוט מועמדים מן הקבוצות הבאות: מועמדים למסלול מחקרי לתואר שני ושלישי; מועמדים לתואר שני במקצוע הנלמד בביה"ס התיכון בשילוב עם תעודת הוראה; מועמדים בעלי הנתונים הדרושים להצליח בלימודים לתואר ראשון

1. ראה: The Israel Academy of Sciences and Humanities, *The Future of the Research University*, edited by Irvin Asher, Alex Keynan and Meir Zadok, Jerusalem, 2000.

ברמה אוניברסיטאית במדעים ובטכנולוגיה; מועמדים לחוגים במדעי הרוח שהם בעלי נתוני קבלה גבוהים על מנת להבטיח את דור החוקרים הבא במדעי הרוח. כמו כן, יהיה על האוניברסיטאות לקלוט בוגרים מצטיינים מבתי ספר בפריפריה הגאוגרפית ובפריפריה החברתית-כלכלית (ראה בהמשך).

ות"ת והמל"ג התייחסו גם לעובדה שכיום מסלול הלימודים לתואר שני ושלישי הוא ארוך ויש בו נשירה רבה. כדי להדגיש את תפקיד אוניברסיטאות המחקר להכשרת העתודה המדעית והאקדמית הוחלט לעודד את האוניברסיטאות לקיים מסלול מחקרי למספר מוגבל של סטודנטים מצטיינים, היכולים להיחשב מועמדים לעתודה שממנה יבואו אנשי הסגל האקדמי לכלל מערכת ההשכלה הגבוהה. סטודנטים אלה יקבלו מלגות מחיה וילמדו ברצף במשך חמש או שש שנים, דרך התואר השני עד לסיום התואר השלישי.

2.1.1.3 לימודי תואר שני במוסדות לא-אוניברסיטאיים

בחומש הבא ייקלט חלק מהתוספת הצפויה של סטודנטים לתואר שני במוסדות לא-אוניברסיטאיים, וזאת בניגוד למצב עד תשנ"ט שבו כל הלימודים לתואר שני התקיימו אך ורק באוניברסיטאות.

קדמו למעבר המתוכנן של לימודים לתואר שני במוסדות לא-אוניברסיטאיים דיונים ממושכים בות"ת ובמל"ג על עתיד הלימודים לתואר שני. הרקע לדיונים היה:

- הרצון לייעל את הלימודים – הנתונים על מהלך הלימודים לתואר שני עד אמצע שנות ה-90 הצביעו על שיעורי נשירה של כ-40% מהלימודים ועל משיכת הלימודים הרבה מעבר לזמן התקני. גם לאחר ארבע שנות לימוד, דהיינו כפול מהזמן התקני לסיום התואר, סיימו רק כ-40% מהסטודנטים את התואר השני.
- הביקוש הגובר ללימודים פרופסיונליים – חלקם של הסטודנטים לחינוך, מינהל עסקים ומשפטים מתוך כלל הסטודנטים לתואר שני עלה מ-25% בשנת תש"ן ל-35% בתשנ"ט. ביטוי בולט נוסף למגמה זו הוא העלייה התלולה באחוז המסיימים תואר שני במסלול ללא תזה מ-28.4% בתשנ"א ל-67.2% בתשס"א. ראה פרק 3.5 להלן ליתר פירוט של המגמות האלה.
- הצפי להמשך הביקוש ללימודי תואר שני, הנובע מהגידול במקבלי תואר ראשון; מהעלייה בשיעור הממשיכים ללמוד לתואר שני מקרב מסיימי תואר ראשון; ומתהליך ההתמקצעות של תחומים פרופסיונליים. ראה פרק 2.1.1.1 על תחזית הסטודנטים.
- ההאטה המכוונת בגידול האוניברסיטאות, המחייבת מציאת פתרונות נוספים לקליטת הביקושים לתואר שני.

בישיבתה ביום 27.4.99 קיבלה המל"ג החלטה עקרונית בעניין לימודי התואר השני ובין היתר קבעה תנאי סף להגשת בקשה ללימודי תואר שני.

בחודש נובמבר 2001 עודכנה החלטת המל"ג בעניין התנאים לקיום לימודי התואר השני במוסדות שאינם אוניברסיטאות כדלהלן:

1. המועצה להשכלה גבוהה סבורה כי על מוסד המבקש לקבל הסמכה להעניק תואר שני לעבור תהליך שיש בו עליית מדרגה ובניית תשתית אקדמית דרושה. על-כן, קודם שבקשה לפתיחת לימודי תואר שני תעבור בדיקה קפדנית על-ידי ועדה מקצועית של המועצה, על המוסד לעמוד בתנאים הבאים:

1.1 כל המורים המלמדים בכל תוכנית לתואר שני יהיו חברי סגל אקדמי בכיר (מדרגת מרצה) בעלי תואר שלישי, ומחציתם מדרגת מרצה בכיר ומעלה. בתוכנית לימודים בתחומי אמנות ועיצוב (לא כולל אדריכלות) יהיה הסגל מורכב גם מיוצרים ואמנים בתחומי אמנות רלוונטיים, בעלי תואר אקדמי נאות או בעלי רמה אמנותית נאותה. בכל תוכנית לימודים צריך שיהיה לפחות פרופסור אחד שמשרתו העיקרית היא במוסד.

1.2 הוראת שני שלישים לפחות מתוכנית הלימודים לתואר שני תהיה על-ידי מורים שמשרתם העיקרית היא במוסד.

1.3 העמדת ספרייה ומעבדות מתאימות ללימודי תואר שני בתחום.

2. המועצה להשכלה גבוהה תדון בבקשות לפתוח תוכניות לימודים לתואר שני במכללות הטכנו-לוגיות רק לאחר שתעבורנה הליך של שדרוג מ-B.Tech. ל-B.Sc.

3. במסגרת מדיניות התכנון תדון המועצה בבקשות לפתיחת לימודים לתואר שני על-פי הצרכים והביקוש, כחלק ממהלך משולב הקשור למעמדן ותקציבן של האוניברסיטאות. לפיכך, יישומה של החלטה זו למוסדות מתוקצבים על-ידי ות"ת יהיה במסגרת התוכנית הרב-שנתית הבאה, כפי שהיא תאושר על-ידי המל"ג וממשלת ישראל. בתוכנית הרב-שנתית ייקבעו היעדים של מערכת ההשכלה הגבוהה לגבי המסגרת לקליטת סטודנטים וכן היעדים שיוצגו לאוניברסיטאות.

4. הסמכה ללימודי התואר השני במוסד מתוקצב שאינו אוניברסיטה תהיה מותנית בהסמכה של המוסד ושל הסגל האקדמי שלו לקיים בהקפדה את כללי ההעסקה שנקבעו לו עם הסמכתו להעניק תואר ראשון. לשון אחר, צורכי ההוראה לתואר שני לא יהיו סיבה לשינוי תנאי ההעסקה. כללי התקצוב למוסדות לא-אוניברסיטאיים יישמרו גם אם ייפתחו בהם לימודים לתואר שני.

החלטת המועצה היא תוספת לסעיף 3 בכללי המועצה להשכלה גבוהה (הסמכת מוסד מוכר להענקת תואר מוכר) תשכ"ד-1964, אשר קובע כך: "מוסד להשכלה גבוהה לא יוסמך בדרך כלל להעניק תואר אקדמי מוכר שני אלא אחרי שהעמיד ארבעה מחזורים של בעלי תואר אקדמי מוכר ראשון".

עוד לפני החלטה עקרונית זו הסמיכה המל"ג ב-7.7.98 את המסלול האקדמי של המכללה למינהל בתל-אביב להעניק תואר שני במינהל עסקים, והיא המכללה הראשונה המלמדת לתואר שני בישראל. מאז החלטה הסמיכה המל"ג את המרכז הבינתחומי בהרצליה להעניק תואר שני במינהל עסקים

ואת המכללה לחינוך גופני ולספורט ע"ש זיינמן במכון וינגייט במדעי החינוך הגופני (התוכניות נפתחו בתשס"ב). היא גם נתנה אישור פרסום והרשמה לתוכנית של המכללה האקדמית ת"א-יפו לתואר שני במדעי המחשב, לתוכנית של המכללה האקדמית נתניה לתואר שני במינהל עסקים ולתוכניות של בצלאל, אקדמיה לאמנות ועיצוב ירושלים, לתואר שני באומנויות (במשותף עם האוניברסיטה העברית) ובעיצוב תעשייתי. תוכניות אלה מתוכננות להיפתח בתשס"ג. כמו כן הסמיכה המל"ג את האוניברסיטה הפתוחה לפתוח תוכניות לתואר שני במדעי המחשב (נפתחה בתשנ"ז), לימודי דמוקרטיה (תש"ס), מחשבה ביולוגית (תשס"א) ומינהל עסקים (הסמכה זמנית מתשס"ג).

2.1.1.4 לימודי תואר שני במכללות לחינוך

בישיבתה מיום 10.7.2001 קיימה ועדת המשנה של המועצה להשכלה גבוהה לענייני אוניברסיטאות ומכללות לחינוך דיון עקרוני בנושא התפישה של לימודי תואר שני (M.Ed.) במוסדות להכשרת עובדי הוראה. בתום הדיון החליטה ועדת המשנה כלהלן:

- א. להקים ועדה כלל ארצית של מומחים בתחום החינוך לבדיקת בקשות של המכללות לחינוך לפתוח לימודי תואר שני (M.Ed.).
- ב. הוועדה תתמנה לתקופה של 3 שנים במהלכן תעצב את המדיניות, הצרכים והנהלים לבדיקת לימודי תואר שני במכללות לחינוך. לוועדה תהיה הסמכות להקים ועדות בודקות מטעמה ככל שיעלה הצורך בכך.
- ג. החלטות הוועדה הכלל-ארצית ללימודי תואר שני במכללות לחינוך תובאנה לאישור ועדת המשנה לאוניברסיטאות ולמוסדות להכשרת עובדי הוראה ובפני מליאת המועצה להשכלה גבוהה.

החלטתה זו של ועדת המשנה אומצה על-ידי המועצה להשכלה גבוהה בישיבתה ב-10.7.2001. בעקבות החלטה זו מינתה המועצה להשכלה גבוהה בישיבתה מיום 30.10.2001 את הוועדה הארצית לבדיקת בקשות של המכללות לחינוך לפתוח תוכניות לימודים לתואר שני (M.Ed.) בראשות פרופ' רמי יוגב (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב').

בכתב המינוי (מיום 14.11.2001) התבקשה הוועדה:

1. לעצב מדיניות, דרכים ונהלים לבדיקת תוכניות לימודים לתואר שני במכללות לחינוך;
2. לבדוק בקשות שתוגשנה על-ידי המכללות לחינוך לקבלת התואר השני מבחינת נושאיהן ורמתן האקדמית;
3. לבדוק את רמת הסגל האקדמי המתוכנן ללמד בתוכניות המוגשות;
4. לבדוק את רמת התשתיות והציוד העומדים לרשות המכללות המבקשות לפתוח תוכנית לימודים לתואר שני;
5. לעמוד על תנאי הקבלה לתוכניות הלימודים הללו.

בדצמבר 2001 החלה הוועדה הארצית ללימודי תואר שני במכללות לחינוך את פעילותה.

בהמשך להחלטת המועצה להשכלה גבוהה לנושא התואר השני במוסדות שאינם אוניברסיטאות, פנתה הוועדה אל המכללות לחינוך בבקשה כי המועצה האקדמית של כל מכללה לחינוך, המבקשת לפתוח תוכנית לימודים לתואר שני, תבדוק האם הסגל האקדמי בכל תוכנית מוגשת עומד בדרישות, אשר פורטו בהחלטת המועצה להשכלה גבוהה דלעיל, באשר לדרגת הסגל המלמד בתוכנית לתואר שני והיקף ההוראה של מורי המוסד.

בשלב שני בעבודתה גיבשה הוועדה הארצית, בראשותו של פרופ' רמי יוגב, הנחיות מפורטות להגשת בקשה לפתיחת לימודי תואר שני במכללות לחינוך.

ההנחיות הללו נשלחו לכל המכללות לחינוך וכל התוכניות שהוגשו על-ידי המוסדות, הוגשו בהתאם להנחיות אלו, כאשר מצבת הסגל האקדמי עברה בדיקה מחמירה ביותר של המועצות האקדמיות (כנדרש על-ידי הוועדה הארצית) ואושרה על-ידן.

המכללות נתבקשו לצרף לכל תוכנית המוגשת על-ידן לתואר שני, אישור מטעם משרד החינוך לגבי תכנונה ותקצובה של כל תוכנית. כמו-כן צורפה לכל בקשה הצהרה חתומה על-ידי יו"ר המועצה האקדמית של המכללה, המאשרת כי התוכנית אושרה על-ידי המועצה האקדמית וכי הנתונים האקדמיים המפורטים בה אומתו על-ידי יו"ר המועצה האקדמית.

לבדיקתה של הוועדה הארצית הוגשו כ-20 בקשות של המכללות לחינוך. המוסדות המגישים: מכללת אורות ישראל, סמינר הקיבוצים, מכללת אורנים, מכללת לוינסקי, מכללת גורדון, מכללת דוד ילין, מכללת אחוה ומכללת בית ברל.

במהלך שנה"ל תשס"ג תגבש הוועדה הארצית את חוות דעתה באשר לכל אחת מתוכניות הלימודים לתואר שני שהגישו המכללות לחינוך, ותגיש את המלצותיה לדיון שיתקיים בוועדת המשנה הקבועה של המלי"ג לענייני אוניברסיטאות ומכללות לחינוך.

2.1.1.5 הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה

במהלך שנות ה-90 חלו שיפורים מרחיקי לכת בנגישות להשכלה הגבוהה בקרב קבוצות אוכלוסייה שייצוגן בלימודים אקדמיים היה נמוך, כפי שמתואר במפורט בפרק 3 בהמשך. בתוכנית החומש הבאה הוחלט לנקוט בצעדים נוספים על מנת לפתוח עוד יותר את שערי ההשכלה הגבוהה ולהבטיח שכל מי שיכול להפיק תועלת מלימודים אקדמיים ומעוניין בכך יוכל למצוא תוכנית לימודים המותאמת לצרכיו באחד המוסדות להשכלה גבוהה הפזורים על פני כל הארץ.

להשגת מטרה זו הוחלט על מספר צעדים, והוחל ביישום חלק מהם. היתר ישולבו בתוכנית העבודה לחומש הבא, בהתאם לאפשרויות התקציביות.

ייצוג כל מגזרי האוכלוסייה באוניברסיטאות

האטת הגידול באוניברסיטאות תגביר את התחרות, שתגרום לעלייה משמעותית בספי הקבלה. החשש הוא כי בתהליך זה כל הסטודנטים באוניברסיטאות יהיו מן השכבות המבוססות בלבד. על מנת לדאוג לייצוג של כל מגזרי האוכלוסייה באוניברסיטאות מוצע כי לאחוז מסוים מן המצטיינים בין המסיימים כיתות י"ב בכל מחזור בבתי הספר בעלי פרופיל בינוני ונמוך, תוצע תקופת הכנה כדי להתחזק במקצועות העיקריים בתחומים שבהם יבקשו ללמוד, כדי שיוכלו להתקבל לאוניברסיטה ולהתמודד בתנאים דומים עם בוגרי בתי הספר בעלי הפרופיל הגבוה. לאחרונה פנו שרת החינוך ויו"ר הות"ת במכתב אישי משותף אל קבוצה ניסיונית של 250 בנים ובנות, שלמדו בבתי ספר תיכוניים בדרום הארץ וסיימו בהצטיינות את לימודיהם התיכוניים בסוף שנות ה-90, על מנת לבחון את נכונותם להשתתף בתוכנית זו.

מסלול אקדמי במוסדות על-תיכוניים להכשרה מקצועית

בישיבתה ביום 27.6.2000 קיבלה המועצה להשכלה גבוהה את ההחלטה הבאה בנושא הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה:

"המועצה מחליטה לפתוח מסלול נוסף לנגישות למוסדות להשכלה גבוהה דרך מוסדות על-תיכוניים להכשרה מקצועית (בתי"ס להנדסאים, לפקידות ולתיירות וכו'). במוסדות אלה יהיה מסלול מיוחד, שאליו יתקבלו בעלי תעודת בגרות מלאה ואשר חלק מן הקורסים הנלמדים בהם יהיו ברמה אקדמית. ועדת משנה של המועצה להשכלה גבוהה תנחה את המוסדות בבחירת הקורסים הללו ותקבל הערכות על רמתם.

המועצה מחליטה להקים ועדה שתגדיר את הכללים להפעלת התוכנית, לפיה מוסדות להשכלה גבוהה, הקולטים את בוגרי המסלולים האלה יכולים להעניק להם פטור של עד שני סמסטרים (במקום סמסטר אחד לפי "ועדת נסים"). בכך ייפתח מסלול ארבע שנתי, שבו ירכשו מקצוע ויסיימו תואר ראשון".

בנובמבר 2000 מינתה המל"ג ועדה מטעמה, בראשות פרופ' שלמה גרוסמן, לבדיקת צורכי הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה באמצעות מוסדות על-תיכוניים להכשרה מקצועית (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב'). בכתב המינוי נתבקשה הוועדה:

1. להגדיר את הכללים שעל פיהם יוענק פטור של עד שני סמסטרים לבוגרי מוסדות על-תיכוניים להכשרה מקצועית, המתקבלים ללימודים במוסדות להשכלה גבוהה;
2. להנחות את המוסדות בבחירת הקורסים שילמדו במסגרת תוכנית זו;
3. לערוך בדיקה אקדמית של רמת הקורסים שיופעלו במסגרת המוסדות העל-תיכוניים להכשרה מקצועית ושבעבורם יוענק הפטור של עד שני סמסטרים, כאמור בסעיף 1 לעיל.

בפני הוועדה היו מסקנות דו"ח ועדת נסים שאושרו ע"י המל"ג בשנת 1991, על-פיהן: "כל מוסד להשכלה גבוהה רשאי להכיר, על בסיס ענייני, בלימודים במוסד שאינו מוכר כמוסד להשכלה גבוהה בהיקף לימודים שאינו עולה על סמסטר אחד. במסגרת זו רשאי המוסד להשכלה גבוהה לערוך הסדרים עם המוסד שאינו מוכר להשכלה גבוהה, וזאת בכפוף לתנאי הנ"ל שהיקף הלימודים המוכר אינו עולה על סמסטר אחד".

הוועדה הגישה את מסקנותיה והמלצותיה למל"ג ואלה נדונו בישיבה שהתקיימה ב-5.11.2002, בה הוחלט לאפשר למוסדות מוכרים להשכלה גבוהה שהעמידו לפחות ארבעה מחזורים של בוגרים בתוכניות הלימודים הרלוונטיות להכיר, בתהליכי הערכה שונים המפורטים בהחלטה, בלימודים שהתקיימו במסגרת לימודים מיוחדת במוסד על-תיכוני, הנמצא תחת פיקוח של משרד ממשלתי רלוונטי (כולל כיתות י"ג-י"ד), בהיקף של עד סמסטר אחד נוסף (20 נקודות) על מה שאיפשרה המל"ג כבר בהחלטה הנ"ל מ-1991. למסגרת לימודים זו יתקבלו מועמדים שהם בעלי תעודת בגרות או בוגרי מכינה קדם-אקדמית. בעקבות ההחלטה יוכלו מוסדות להשכלה גבוהה להעניק לבוגרי מסלולים אלה פטור של עד שני סמסטרים, כך שתתגבש מסגרת הדומה למכללות קהילתיות בארה"ב (Community Colleges) של מסלול ארבע-שנתי לתואר אקדמי, כאשר בשנתיים הראשונות הסטודנט רוכש גם מקצוע.

מכינות קדם-אקדמיות

המועצה להשכלה גבוהה החליטה לראות במכינות הקדם-אקדמיות חלק מן המערכת הנתונה לסמכותה. מהלך זה נועד לאפשר למכינות הקדם-אקדמיות בכל המוסדות המוכרים לקיים תוכניות לימוד המכינות ללימודים אקדמיים ולא כהכנה לבחינות הבגרות, כפי שקיים היום במרביתן. ציוני הגמר של תוכנית זו בכל מכינה יחליפו את הציונים של בחינות הבגרות הרגילות ויאפשרו קבלה לכל המוסדות להשכלה גבוהה. תוכנית היערכות ברוח החלטה זו גובשה על ידי האגודה לקידום החינוך, המפעילה את המכינות הקדם-אקדמיות, במשותף עם משרד החינוך, משרד הביטחון וות"ת ותופעל באופן חלקי לפחות החל משנת תשס"ג.

במהלך החומש תורחב הפעילות של המכינות הקדם-אקדמיות. הן יתנו הזדמנות שנייה, גם למי שנשרו מלימודים תיכוניים. לאחר תקופת הכנה, ייגשו המועמדים לבחינת מיון שפיתחה האגודה לקידום החינוך ("מבחני ממד"), כדי למיין את מי שדי להם במכינה חד-שנתית ומי שזקוקים לתוכנית דו-שנתית, כדי להתגבר על פערים גדולים יותר. יש לעודד לימודים במכינות קדם-אקדמיות באופן מיוחד לאותן קבוצות אוכלוסייה בעלות ייצוג נמוך בהשכלה גבוהה: ערבים, חרדים, עולי אתיופיה, עולי קווקז, תושבי ערי פיתוח ובעלי ליקויי למידה, אם במסגרת מכינות כלליות ואם במסגרת תוכניות נפרדות בהתאם לעניין.

למי שלהם תעודת בגרות הכוללת שלוש יחידות לימוד באנגלית, או שחסרה להם בחינת בגרות אחת, תוצע תוכנית של סמסטר אחד במכינה קדם-אקדמית להשלמת הבגרות.

האוניברסיטה הפתוחה – "אפיק מעבר"

פותרת תוכנית שקיבלה את ברכת המועצה להשכלה גבוהה ואת הסכמתם של ראשי האוניברסיטה לפיה מי שהשלים תוכנית לימודים של שנה ראשונה באוניברסיטה הפתוחה בציון שייקבע, יוכל להתקבל כסטודנט שנה שנייה באוניברסיטה. לכל תחום לימודים בכל אוניברסיטה תיקבע מסגרת לימודים מחייבת מבין הקורסים המוצעים באוניברסיטה הפתוחה.

תוכנית זו, הנקראת גם "אפיק מעבר", תאפשר לכל צעיר וצעירה להיות מועמדים לקבלה למרבית הפקולטות והמחלקות באוניברסיטאות שלא על סמך ציוני הבגרות והבחינה הפסיכומטרית, אלא על פי הישגיהם בלימודי שנה א' באוניברסיטה הפתוחה.

סטודנטים מעל גיל 30

המועצה להשכלה גבוהה החליטה ביום 2.1.2001 כי כל מי שהוא מעל גיל 30 ואין לו תעודת בגרות, יוכל להתקבל ללימודים במוסד להשכלה גבוהה אם עמד בהצלחה בתוכנית קורסי ההכנה ללימודים אקדמיים, שתתקיים במוסד האקדמי עצמו ובאחריותו, בהיקף של 12 שעות סמסטריאליות בהתאם למפרט שנקבע ע"י המל"ג. החלטה זו מבטלת החלטה קודמת של המל"ג כי כל מוסד יכול לקבל בני 30 ומעלה ללא תעודת בגרות, ובלבד ששיעורם של אלה לא יעלה על 2% מכלל הסטודנטים שיתקבלו אותה שנה במוסד.

השכלה גבוהה במגזר החרדי

בשנים האחרונות ישנם סימנים של פתיחות ורצון של הציבור החרדי להשתתף בלימודים אקדמיים. ביוזמת הות"ת, נקטה המל"ג, שהכירה בחשיבות החברתית והמשקית של תפנית זו, בצעדים לאפשר לימודים אקדמיים לציבור החרדי בהתאם לאורח חייו המיוחד:

א. ביום 3.11.1998 אישרה המל"ג לאוניברסיטה העברית לקיים תוכנית הסבה לתואר ראשון בעבודה סוציאלית עבור נשים חרדיות מחוץ לקמפוס האוניברסיטה. לאחר שני מחזורים הסתיימה תוכנית מיוחדת זו.

ב. ביום 27.7.1999 אישרה המל"ג פתיחת לימודים אקדמיים לנשים חרדיות בירושלים ע"י בית ספר גבוה לטכנולוגיה, מכון לב ירושלים, בקמפוס נפרד לנשים (מכון טל). כמו כן פתח בית ספר גבוה לטכנולוגיה ירושלים תוכניות לימוד אקדמיות באישור הוועדה המלווה לחרדים (ראה בהמשך) בקמפוס לנשים בגוש דן. תוכניות לימוד אלה קיימות גם בקמפוס הראשי של המוסד.

לבסוף, בית ספר גבוה לטכנולוגיה, מכון לב ירושלים, פתח מסלול מיוחד לגברים חרדים בתוכנית ערב בקמפוס בית הספר בירושלים.

ג. באותו תאריך אישרה המל"ג עקרונית הקמת מכללה אקדמית חרדית בגוש דן, אשר יחולו עליה כללים של חוק המועצה להשכלה גבוהה ושתהיה בתקצוב ות"ת לפי הקריטריונים המקובלים. בהקשר זה אישרה המל"ג פתיחת תוכניות לימודים אקדמיים של בית ספר גבוה לטכנולוגיה, מכון לב ירושלים, בגוש דן, בתנאי שתוכניות אלה תהיינה שלב בהקמת המכללה האקדמית החרדית. כמו כן, הקימה המל"ג ועדה מטעמה ללוות את הליכי ההקמה של מכללה זו. המכללה, שהוקמה בבני-ברק, החלה לפעול במתכונת זו בתש"ס.

לקראת שנת תשס"א ביקשה המכללה החרדית להפסיק את ההתקשרות עם בית ספר גבוה לטכנולוגיה, מכון לב ירושלים, והמל"ג – בהחלטה מיום 7.11.2000 – אישרה לאוניברסיטת בר-אילן להציע תוכניות לימוד אקדמיות במסגרת המכללה האקדמית החרדית בגוש דן. במכללה החרדית בבני-ברק מקיימת אוניברסיטת בר-אילן בתשס"ב, באישור הוועדה המלווה לחרדים, תוכניות לימודים לתואר ראשון במדעי המחשב ובמדעי המחשב-כלכלה, עבור גברים בלבד.

באוקטובר 2002 (לאחר התקופה הנסקרת בדו"ח זה) אישרה הוועדה המלווה של המל"ג קיומו של מחזור לימודים אחד בתוכנית הלימודים לתואר בוגר בעבודה סוציאלית של אוניבר-סיטת בר-אילן, במכללה החרדית בבני-ברק.

ד. ביום 28.11.2000 אישרה המל"ג את הפעלתן של תוכניות לימודים אקדמיות ומכינה קדם-אקדמית, על ידי מוסדות להשכלה גבוהה מוכרים, במסגרת ארגונית בירושלים עבור המגזר החרדי החל בשנת הלימודים תשס"א. המועצה הרחיבה באותה עת את סמכותה של הוועדה המלווה את המכללה החרדית בבני-ברק לכלול גם את ליווי הפעלתן של תוכניות אקדמיות למגזר החרדי בירושלים (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב'). במסגרת ארגונית זו ללימודים לחרדים בירושלים, שהפכה ל"מכללה חרדית ירושלים", מתקיימת בתשס"ב, באישור הוועדה המלווה לחרדים, תוכנית לימודים אקדמית לתואר ראשון בעבודה סוציאלית של אוניברסיטת בר-אילן לנשים חרדיות. כן מתקיימת במכללה החרדית ירושלים מכינה קדם-אקדמית, המופעלת באחריות האקדמית של אוניברסיטת בר-אילן.

ה. ביום 2.7.2002 אישרה המל"ג לקריה האקדמית בקריית אונו, שאינה מתוקצבת על-ידי ות"ת, לפתוח תוכניות לימודים אקדמיות לקראת תואר "בוגר במשפטים" (L.L.B.) ותואר "בוגר במינהל עסקים" (B.B.A.) עבור המגזר החרדי מחוץ לקמפוס, במתקן בבקעת-אונו. אישור זה מוגבל לשנתיים החל מתשס"ג, כאשר המשך הפעלה של התוכנית מעבר לשנתיים מותנה בתנאים מסוימים המפורטים בהחלטה, האמורים להבטיח את הרמה האקדמית של התוכנית.

ות"ת תפעל להרחיב השתתפות הציבור החרדי בלימודים אקדמיים בשנים הבאות במסגרות הנ"ל שבתקצובה.

הגברת הנגישות להשכלה גבוהה במגזר הערבי

ב-27.7.1999 דנה המל"ג במסמך שהכין פרופ' מאגיד אלחאגי על מצב ההשכלה הגבוהה בקרב הערבים בישראל והחליטה, בין היתר, להקים ועדה לטיפול בבעיות המיוחדות של סטודנטים ערבים במוסדות להשכלה גבוהה. הוועדה מונתה על-ידי יו"ר ות"ת בדצמבר 2000, בראשות פרופ' מאגיד אלחאגי (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ג') והגישה דו"ח מסכם למועצה להשכלה גבוהה, אשר אימצה באופן עקרוני את מסקנותיו והמלצותיו בדיון מיוחד בנושא ביום 8.1.2002.

במסגרת דיוניה התייחסה הוועדה לחמישה נושאים עיקריים:

- נגישות האוכלוסייה הערבית להשכלה גבוהה;
- מכינות קדם-אקדמיות;
- מרכזי מידע ותמיכה;
- מנגנוני סיוע ותמיכה ודרכים לשילוב סטודנטים ערבים במוסדות להשכלה גבוהה;
- שילוב חברי סגל ועובדי מינהל ערבים במוסדות להשכלה גבוהה.

בין היתר המליצה הוועדה כי:

- יש לפעול בכל דרך אפשרית להעלאת הייצוג של תלמידים ערבים במכינות הקדם-אקדמיות, העומד כעת על 3% בלבד מכלל התלמידים במכינות, תוך שילובם בראש ובראשונה במכינות **הקיימות** במוסדות להשכלה גבוהה.
- יש לפעול להקמת מרכזי מידע ותמיכה בערים הערביות הגדולות, על מנת להגביר את המודעות בקרב האוכלוסייה הערבית לאפשרויות השונות להשתלבות בהשכלה גבוהה, לספק מידע אמין ומקיף על תהליכי ותנאי הקבלה במוסד להשכלה גבוהה, להמציא מידע רלוונטי על מקצועות לימוד ומשלחי יד שונים וכדו', תוך חיזוק הקשר בין מוסדות להשכלה גבוהה לבין בתי הספר התיכוניים ביישובים ערביים.
- על מערכת ההשכלה הגבוהה להכשיר בעלי תפקידים ערבים בתחומים כגון פסיכולוגיה, ייעוץ חינוכי ומקצועות עזר רפואיים בהם ישנה חשיבות רבה לתקשורת לשונית ותרבותית בין מטפל ומטופל, וזאת בתיאום עם המשרדים הממשלתיים האחראים לכך ובהתאם לצורכי האוכלוסייה הערבית.
- יש לכלול את אוכלוסיית הסטודנטים הערבים בקבוצת האוכלוסיות הראויות לקידום בכל הקשור לתמיכה חברתית, כלכלית ולימודית המוענקת לסטודנטים על ידי מוסדות להשכלה גבוהה. על כל מוסד להשכלה גבוהה לגבש תוכנית לקליטה ולקידום הסטודנטים הערבים, המתחשבת בבעיות המאפיינות את האוכלוסייה הערבית בנוגע לחסכים לימודיים, חוסר שליטה מלאה בעברית ובאנגלית, קשיי השתלבות חברתיים ותרבותיים ובעיות דיור וכלכלה. במסגרת זו על המוסדות להשכלה גבוהה להציע לבחירת הסטודנטים הערבים המעוניינים בכך תוכנית שתאפשר להם לפרוש את לימודיהם על פני ארבע שנים, כאשר הסטודנט משלם רק שלוש פעמים שכר לימוד מלא. בתוכנית זו יוצעו בשנה הראשונה קורסים לשיפור כישורים ודרכי למידה, כדי להקטין את שיעורי הנשירה בין הסטודנטים הערבים. בהמלצה אחרונה זו מצטרפת הוועדה להחלטת מלי"ג מיום 27.7.99.
- יש לפעול לפיתוח תוכניות מיוחדות בות"ת להגדלת ייצוג האוכלוסייה הערבית בקרב סטודנטים לתארים מתקדמים.
- יש לקדם אווירה רב-תרבותית בקמפוס ולפתח תוכניות וקורסי לימוד מיוחדים לרב-תרבותיות.
- יש לפעול להעלאת הייצוג של האוכלוסייה הערבית בקרב חברי הסגל האקדמי והסגל המינהלי של המוסדות להשכלה גבוהה, תוך חיזוק פעולות כגון קרן מעו"ף למדענים ערבים צעירים.

בעקבות דיון בהיבטים התקציביים של יישום ההמלצות אישרה ות"ת תקציב מיוחד לשנת תשס"ג והקימה ועדה בראשות ד"ר נאדרה שלהוב-קרבורקיאן להמליץ בפניה על הדרכים לשימוש בתקציב זה.

המלי"ג גם דנה בהמלצות ות"ת על הקמת מכללה אקדמית ביישוב ערבי וקיבלה החלטה עקרונית ביום 27.6.2000 בעד הקמה של מכללה כזו.

תוכניות תמיכה להרחבת הנגישות

בעקבות דו"ח מבקר המדינה, הטילה ועדת השרים לביקורת המדינה על יו"ר ות"ת למנות ועדה שתבחן את הדרכים להגדלת מספר הלומדים במערכת ההשכלה הגבוהה מבין תושבי ערי הפיתוח בדרום. הוועדה בראשות יו"ר ות"ת הגישה את המלצותיה בספטמבר 2000. במסגרת פעילות ועדה זו גיבשה ות"ת את התפיסה שביסוד חלק ניכר מן הצעדים שהוזכרו לעיל, שעל מערכת ההשכלה הגבוהה לפעול באופן אקטיבי על מנת לשלב בלימודים אקדמיים את מי שמערכת החינוך לא הביאה עד לסף הכניסה לשעריה. כאן אנו מתייחסים לצעד שהוחלט עליו, שנוגע באופן מיוחד לערי הפריפריה ולשכונות המצוקה.

בין הגורמים למיעוט הפונים ללימודים אקדמיים הדגישו ראשי הרשויות המקומיות ואנשי החינוך בערי הפיתוח את היעדר המוטיבציה ללימודים האקדמיים כתוצאה ממחסום פסיכולוגי, מדימוי עצמי נמוך ומחרדה, בעיקר משום העלות של הלימודים האקדמיים. בקרב צעירים וצעירות רבים בערים אלה נחשבים הלימודים האקדמיים ליעד בלתי אפשרי, והם פוסלים את עצמם מראש כמי שאינם מתאימים ללימודים אקדמיים. החרדה נובעת מחוסר האמונה ביכולתם, ומשום הרתיעה מפני הקשיים הכלכליים הכרוכים בלימודים אקדמיים: שכר הלימוד, עלויות המחיה ואובדן הכנסה הדרושה גם למשפחה.

על מנת לפתח מוטיבציה ללימודים אקדמיים הוצע לחשוף את תלמידי החטיבה העליונה בבתי הספר התיכוניים לאקדמיה ע"י ביקורים במוסדות להשכלה גבוהה, הזמנת מרצים, השתתפות בניסויים מדעיים, חוגים למחוננים ועוד. ברמת המודעות יש לשוב ולהסביר את חשיבות ההשכלה הגבוהה כגורם החשוב ביותר למוביליות חברתית, וכדרך יחידה ליציאה מן המצב החברתי-כלכלי שבו שרריות משפחותיהם.

כתשתית ארגונית לפעילות זו הוקם בכל יישוב, באמצעות "מדערום" (מפעל של קרן סאקט"א-רש"י), מרכז מידע ותמיכה, המעמיד מידע מעודכן ומדויק על ההשכלה הגבוהה לרשות הצעירים והצעירות, ושומר איתם על קשר, בעיקר בתקופה האחרונה שלפני שחרורם מן השירות הצבאי, על מנת להבטיח כי האופציה של לימודים אקדמיים תעמוד לפניהם בצורה הברורה והבהירה ביותר. 15 מרכזי מידע ותמיכה פועלים בתשס"ב בערים בדרום. כתוצאה מן הפעילות של מרכזים אלה נרשמו מאות צעירים וצעירות, שלא חשבו קודם על השכלה גבוהה, למכינות קדם-אקדמיות וללימודים אקדמיים.

במקביל להמשך הפעילות בדרום, הורחבה החל משנת הלימודים תשס"ג התוכנית להגברת הנגישות של צעירים מהפריפריה גם לאזור הצפון, וזאת בשיתוף פעולה עם האגף לשיקום שכונות של משרד השיכון. בימים אלה מוקמת התשתית להנגשת צעירים להשכלה הגבוהה ביותר מ-43 יישובים בצפון.

2.1.1.6 תכנון מערך המסלולים האקדמיים המופעלים במכללות האזוריות

במטרה להרחיב את הנגישות להשכלה גבוהה באזורי הפריפריה במחצית הראשונה של שנות ה-90 הורחבו באופן משמעותי המסלולים האקדמיים במכללות אזוריות, באחריות אקדמית של אוניברסיטאות. במסלולים אלה לומדים הסטודנטים בין שנת לימודים אחת לשלוש, כאשר התואר האקדמי מוענק ע"י האוניברסיטה נותנת האחריות האקדמית. עד שנת תשנ"ח רוכז הטיפול במסלולים אלה בידי משרד החינוך. החל משנת תשנ"ט הועבר הטיפול בהם לידי ות"ת.

מתוך מסלולים אלה צמחו שלוש המכללות הכלליות העצמאיות הקיימות בצפון ובדרום הארץ: המכללה האקדמית תל-חי והמכללה האקדמית עמק יזרעאל בצפון, שפתחו את שעריהן כמוסדות עצמאיים בתשנ"ו, והמכללה האקדמית ע"ש ספיר בנגב בדרום, החל משנת הלימודים תשנ"ז.

בתשס"א הופעלו מסלולים אקדמיים באחריות אקדמית של אוניברסיטאות בשמונה מכללות אזוריות – צפת, עמק הירדן, הגליל המערבי, אשקלון ואריאל (יהודה ושומרון) באחריות האקדמית של אוניברסיטת בר-אילן ומכללות ספיר, אחוה ואילת באחריות האקדמית של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.²

במסגרת התוכנית הרב-שנתית בחנה ות"ת את האפיק של מתן שירותי הוראה אוניברסיטאיים באמצעות המסלולים האקדמיים וכן את עתידם של המסלולים האקדמיים הני"ל. היא מצאה שאפיק זה תרם רבות לקידום האוכלוסייה באזורים שבהם הופעל. על פי התפיסה המקורית סטודנטים למדו במכללה תוכנית המקבילה לשתי שנות הלימוד הראשונות, והשלימו את השנה השלישית באוניברסיטה. הייתה הקפדה על הרמה האקדמית של הלימודים במסלול האקדמי של המכללה האזורית, כדי שהסטודנטים יוכלו להשתלב בקמפוס הראשי של האוניברסיטה בשנת הלימודים האחרונה. משום הקושי של אנשים עובדים ללמוד שנה שלישית באוניברסיטה, גברו הלחצים לקיים גם את לימודי השנה השלישית במכללה, כאשר התואר שיקבלו יהיה תואר של האוניברסיטה. תחילה אושרה רק מסגרת לימודים כללית, אך בהדרגה גבר הלחץ לקיים שלוש שנות לימוד במכללה גם בתחומים דיסציפלינריים. לימודי שנה שלישית במכללה פירושו, כפי שהתברר למ"ג, התרופפות האחריות האקדמית של האוניברסיטה, עד כדי כך שיש להטיל ספק רב אם מי שלמדו שלוש שנים במכללה ראויים לקבל תואר של אוניברסיטה.

התפתחות המסלולים האקדמיים במכללות האזוריות, והעובדה כי הם עונים על צורך אמיתי של האוכלוסייה בפריפריה, באו לביטוי בגידול הרב של מספר הסטודנטים. כך גדל מספר הסטודנטים

2. קיים גם מסלול אקדמי בהיקף מצומצם מאוד, בתחום החקלאות, במכללה האזורית תל-חי, באחריות האקדמית של האוניברסיטה העברית.

במסלולים האקדמיים שבחסות אוניברסיטת בר-אילן מ-885 בשנת תשנ"ג ל-5,300 בשנת תשס"א. גם הגידול המהיר והמבורך הזה במספר הסטודנטים מקשה על הפיקוח שנדרש מתוקף האחריות האקדמית של האוניברסיטה. במספרים כאלה אין גם אפשרות להשלים לימודי שנה שלישית באוניברסיטה. מכאן הגיעה ות"ת למסקנה שהאפיק של אחריות אקדמית של אוניברסיטה על לימודים אקדמיים במכללה אזורית מיצה את עצמו, ויש לבטלו בהדרגה.

נבחנו שתי חלופות לפתרון בצפון ובדרום:

- הפיכת המסלולים האקדמיים בחסות למכללות עצמאיות.
- התארגנות של מספר מכללות במסגרת מוסד אקדמי רב-קמפוס.

דיונים ממושכים התקיימו בות"ת ובמל"ג ועם המוסדות הנוגעים בדבר, על מנת ללבן את המושג "מוסד רב-קמפוס" ולבחון את היתרונות והחסרונות של כל אחת משתי החלופות מההיבט הלאומי ומההיבט של המוסד הבודד. בדיון שהתקיים במל"ג ביום 23.1.2001 הוחלט לאפשר לכל מסלול אקדמי להחליט באיזה משתי החלופות הוא בוחר להשתלב. בעקבות החלטה זו הודיעו מכללת הגליל המערבי ומכללת עמק הירדן כי החליטו לפעול למען הקמת מוסד רב-קמפוס שיורכב משלושה קמפוסים: שתי המכללות הנ"ל ומכללת עמק יזרעאל. מכללת צפת, מכללת אשקלון ומכללת אחוה הודיעו כי יגישו בקשות לקבל הכרה כמוסדות עצמאיים. המכללה האקדמית יהודה ושומרון והמכללה האקדמית ע"ש ספיר החליטו להגיש בקשה להמיר את התוכניות שבאחריות אקדמית של אוניברסיטת בר-אילן ושל אוניברסיטת בן-גוריון בנגב בהתאמה בתוכניות עצמאיות. בהתאם להחלטת המל"ג הנ"ל מה-23.1.01 התקיימו דיונים עם ראשי כל אחת מהמכללות האזוריות על מנת לסכם לוח זמנים לשלב המעבר לעצמאות או להתאגדות במוסד רב-קמפוס. שלב מעבר זה לא יתארך באף מקרה מעבר לסוף שנת תשס"ו, כך שעד שנה זו תבוטל מתכונת הלימודים של מסלול אקדמי באחריות אקדמית של אוניברסיטה. במסגרת זו הגישו מכללת אשקלון ומכללת אחוה בקשות לקבלת היתר לפתוח מוסד להשכלה גבוהה ולקיים בו תוכניות לימודים עצמאיות לתואר ראשון לדיון בות"ת ובמל"ג. על אף האמור לעיל הגישה גם מכללת עמק הירדן בקשה כזו וקיבלנו הצהרת כוונות דומה, חתומה על-ידי הנהלת מכללת הגליל המערבי. נראה שמוסדות אלה הגיעו למסקנה שאם ברצונם בסופו של דבר להתאחד במסגרת מוסד רב-קמפוס עליהן קודם כל להפוך למוסדות עצמאיים מוכרים להשכלה גבוהה.

למסלול האקדמי באילת, בשונה מכל המסלולים האקדמיים האחרים במכללות האזוריות, אין פוטנציאל גידול באוכלוסיית הסביבה והוא גם אינו יכול להשתלב במארג רב-קמפוס בשל מיקומו הגאוגרפי. על כן הוצע להפוך מכללה זו לקמפוס של אוניברסיטת בן-גוריון, אשר ימשוך אנשי סגל אקדמי וסטודנטים לעיר הדרומית. כוח המשיכה של הקמפוס האוניברסיטאי יעלה אם יפותחו בו תוכניות לימוד ומחקר המתאימות ליתרונותיה של אילת: תעשיית המלונאות והתיירות, מפרץ אילת וים סוף, המדבר והשכנות לירדן ומצרים. בדיון שהתקיים ב-12.12.2000 אישרה המל"ג עקרונית את הסכמתה להקמת קמפוס של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב באילת. החלטה זו אושרה גם בממשלה ביולי 2001. אוניברסיטת בן-גוריון החלה לנהל את הקמפוס באילת בסמסטר השני של שנת תשס"ב.

2.1.1.7 תכנון מערך המכללות הטכנולוגיות

המכללות הטכנולוגיות האקדמיות, המעניקות תואר B.Tech,³ הינן פרי תכנון של המועצה להשכלה גבוהה בשנות ה-90. מאז היווסדן תרמו מכללות אלה רבות להרחבת לימודי הטכנולוגיה בישראל ולנגישות ללימודי השכלה גבוהה של קבוצות אוכלוסייה שלא השתתפו בה בעבר. בית הספר הגבוה לטכנולוגיה – מכון לב ירושלים ושנקר – בית ספר גבוה להנדסה ולעיצוב, הם הוותיקים מבין המוסדות הטכנולוגיים הלא-אוניברסיטאיים. אל אלה הצטרפו באמצע שנות ה-90, לאחר אישור הות"ת והמל"ג, שלושה מוסדות אקדמיים טכנולוגיים נוספים:

- בצפון - המכללה האקדמית אורט בראודה בכרמיאל;
- בדרום - המכללה האקדמית להנדסה בנגב;
- במרכז - המכללה האקדמית להנדסה בת"א.

להשלמת רשימת המוסדות הטכנולוגיים הלא-אוניברסיטאיים הפועלים כיום, יש להוסיף את המכון האקדמי טכנולוגי חולון, מכללת יהודה ושומרון והמכללה הטכנולוגית ירושלים. שני המוסדות הראשונים, שתוקצבו בעבר ע"י משרד החינוך, עברו לתקצוב ות"ת החל מתש"ס. המוסד האחרון הוקם והחל לפעול בתש"ס ביוזמת ות"ת, במטרה לחזק את ירושלים ולתרום לפתרון המחסור בכוח אדם אקדמי בתחומי הטכנולוגיה העילית.

כחלק מתכנון ות"ת לשנים תשס"ב-תשס"ו נבדק הצורך בהקמת מכללות אקדמיות טכנולוגיות חדשות. לשם כך הוקמה באוגוסט 1998 ועדה בראשות פרופ' שלמה גרוסמן, סגן יו"ר ות"ת, לבחון בחינה מקדמית, אקדמית, את ההצעות שהוגשו עד לאותה עת לפתיחת מוסדות חדשים ללימודי הנדסה. לאחר סיום בדיקה זו החלה ות"ת לדון בהיבט התכנוני ובצורך המשקי בהקמת מכללות טכנולוגיות נוספות. נושא מרכזי לדיון זה היא ההערכה כמה סטודנטים צפויים להיקלט במהלך החומש הבא במוסדות אקדמיים טכנולוגיים. בהתבסס על תחזית של סטודנטים במדעי הטבע והטכנולוגיה ודיונים עם המוסדות הקיימים, הגיעה ות"ת למסקנה שבמסגרת החומש הבא צפויים להיקלט בין 4,000 לבין 6,700 סטודנטים נוספים במוסדות הנ"ל. ות"ת בדעה שניתן ורצוי לקלוט את רוב הסטודנטים הנוספים במוסדות קיימים וזאת כדי לאפשר למוסדות להמשיך לשפר ולייעל את פעילותם. עם זאת, על מנת להגביר את כושר הקליטה של המערכת ואת הנגישות של הסטודנטים הפוטנציאלים באזורים גאוגרפיים שונים, יש מקום לפיתוח מוסדות נוספים.

המל"ג קיימה מספר דיונים בנושא וב-7.11.2000 החליטה לאשר פתיחת ב"ס להנדסה חדש במסגרת המרכז האקדמי רופין. ב-8.1.2002 היא החליטה לאשר למכללה האקדמית להנדסה בנגב לפתוח קמפוס של המכללה באשדוד. המועצה תדון במהלך השנים הבאות בבקשות לפתיחת מוסדות חדשים נוספים, על פי צורכי המשק והפריסה הגאוגרפית.

3. בעניין עתיד התואר B.Tech ראה להלן בפרק 2.1.2.12.

2.1.1.8 הכשרת כוח אדם אקדמי לטכנולוגיה עילית

מעולם לא היתה למערכת ההשכלה הגבוהה משימה הנמצאת בקשר הדוק ומיידי כל כך להתפתחות התעשייה ולצמיחת המשק כמו הכשרת כוח אדם אקדמי לתעשיות הטכנולוגיה העילית. אין עוד נושא שבו היו התעשייה והאקדמיה תלויים כל כך אלה באלה. על המוסדות להשכלה גבוהה להעמיד בוגרים שישתלבו בתעשייה.

המוסדות להשכלה גבוהה נענו לאתגר של התפתחות הטכנולוגיה העילית, והגדילו את תפוקת הבוגרים בתחומים אלה מ-2,000 בשנת 1998 עד ל-5,000 הצפויים לסיים בשנת 2003. מחציתם יהיו בוגרי מוסדות שאינם אוניברסיטאות. התעשייה מבקשת להגדיל את מספר בוגרי האוניברסיטאות, ועל כן אישרה ות"ת הקמת בתי ספר חדשים להנדסה שיתמחו במקצועות הטכנולוגיה העילית באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת בר-אילן. הראשון החל לפעול בתש"ס ואילו זה של אוניברסיטת בר-אילן בתשס"ב. בנוסף ליוזמות הנ"ל באוניברסיטאות הקימה ות"ת את המכללה הטכנולוגית בירושלים בתש"ס ואישרה הקמתו ותקצובו של בית ספר להנדסה במרכז האקדמי רופין, החל מתשס"ב, במטרה להרחיב את יכולת הקיבולת של המערכת לקלוט סטודנטים נוספים לטכנולוגיה העילית.

לקראת החומש הבא הרחיבה ות"ת את הגדרת תחומי הטכנולוגיה העילית, שיכללו נוסף על מדעי המחשב והנדסת אלקטרוניקה, מחשבים ותקשורת, גם תוכניות לימוד חדשות שמציעות האוניברסיטאות והמכללות לתואר ראשון כגון מכטרוניקה (שילוב של הנדסת מכונות ואלקטרוניקה) הנדסה ביו-רפואית, ביואינפורמטיקה והנדסת מערכות מידע וכן את תחום הפיסיקה, שבוגריו מבוקשים מאוד בתעשיית האלקטרוניקה. ות"ת רואה את המיתון בהיי-טק בעולם ובישראל כדבר זמני ומתכננת להמשיך ולהגדיל את מספר הבוגרים בטכנולוגיה העילית ולהעמיד לרשות התעשייה 7,000 בוגרים בתחומים הנ"ל בתשס"ו.

"הכלכלה החדשה" של הטכנולוגיה העילית אינה מעודדת בוגרים מצטיינים להמשיך לתארים מתקדמים כדי להיות עתודה אקדמית בתחומים אלה, ועל כן צוואר הבקבוק להמשך הגידול הוא המחסור בסגל אקדמי זוטור ובכיר בתחומים אלה. ות"ת מציעה מלגות גבוהות לתלמידי תואר שני ושלישי בתחומי הטכנולוגיה העילית ומחפשת דרך לשלם שכר דיפרנציאלי לסגל אקדמי בתחומים אלה.

2.1.1.9 הסטודנטים במרכז העשייה האקדמית

כדי לעודד את שיפור ההוראה ושיפור השירות לסטודנט (כולל דאגה למשרתים במילואים, לבעלי ליקויי למידה ולסטודנטים אחרים הזקוקים ליחס מיוחד) תגדיל ות"ת בהדרגה במהלך החומש הבא את חלק התקציב אשר יינתן על-פי מדדים להערכת האיכות בשני התחומים האלה. התקציבים עבור שיפור האיכות יהיו גדולים בהרבה מכל השקעה של המוסדות כדי להשיג שיפורים אלה. כאשר המוסדות יכירו בכך הלכה למעשה הם יתחרו אלה באלה כדי לזכות בנתח גדול יותר ממרכיב האיכות בתקציב. צוות מקצועי בות"ת מפתח שלושה כלים להערכת האיכות:

- א. שאלון למילוי על-ידי המוסד – בעקבות התשובות שהתקבלו משאלון ניסיוני שנשלח למוסדות בראשית תשס"ב, בו התבקשו המוסדות לדווח על המצב בשנת תשס"א, גיבשה ות"ת שאלון סופי, שנשלח למוסדות בראשית תשס"ג, על המצב בתשס"ב;
- ב. שאלון למילוי על-ידי מחזור עדכני של בוגרי תואר ראשון – בשנת תשס"ב ערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה סקר מיוחד על שביעות הרצון של בוגרי תואר ראשון בתש"ס במוסדות המתקצבים על-ידי ות"ת;
- ג. מדדים מינהליים שונים, כגון יחס סטודנטים לאנשי סגל, שיובאו עם גיבושם לאישור ות"ת.
- מרכיב זה בתקציב, שילך ויגדל ככל שישתכללו כלי המדידה, יהיה מיועד בין השאר גם לתגמול מוסדות אשר ישקיעו מאמץ מיוחד בקידום סטודנטים מאוכלוסיות חלשות.

2.1.2 נושאים ייחודיים

2.1.2.1 הוועדה לבדיקת מבנה האוניברסיטאות – "ועדת מלץ"

ביום 8 בינואר 1997, במסגרת דיוניה על שינויים מבניים לייעול המגזר הציבורי, החליטה הממשלה להטיל על יו"ר ות"ת "למנות ועדה ציבורית בראשות שופט בדימוס ובהשתתפות, בין השאר, של נציגי המוסדות להשכלה גבוהה, שתבחן את המבנה הארגוני של המוסדות להשכלה גבוהה ותציע הצעות לשינוי, במטרה לשפר את הניהול בהם תוך שמירת עצמאותם האקדמית והניהולית". בחינה זו חיונית נוכח השינויים מרחיקי הלכת שחלו במערכת ההשכלה הגבוהה, אבל לא במבנה ובדפוסי הארגון של המוסדות.

ביום 7 באוקטובר 1997 מינה יו"ר ות"ת ועדה בראשות שופט בית המשפט העליון בדימוס יעקב מלץ, שחבריה היו נציגי ציבור (מר דן טולקובסקי ועו"ד משה פורת), נציגי הסגל האקדמי (פרופ' מיכאל אלבק, פרופ' וולטר אקרמן ופרופ' יהודית בירק), ונציגי המל"ג, משרד האוצר ושר החינוך (מר ניסן לימור, מר חיים פלץ וד"ר יעקב הדני).

הוועדה הגישה את הדו"ח שלה ליו"ר ות"ת ביום 18 בינואר 2000. להלן ההמלצות העיקריות של הוועדה:

חבר הנאמנים: בהיותו גוף גדול, שאינו זמין לקבלת החלטות בזמן סביר, אין חבר הנאמנים יכול למלא את ייעודו כ"רשות עליונה של האוניברסיטה", ולקיים ביעילות את הנדרש ממנו.

הוועד הפועל: על הוועד הפועל להיות המוסד העליון באוניברסיטה אליו יהיה כפוף הנשיא. הוועד הפועל יהיה גוף אופרטיבי, פעיל וזמין, בעל סמכויות רחבות ויכולת תגובה מהירה. יו"ר הוועד הפועל יהיה תושב ישראל. הוועד הפועל יפקח על ניהול ענייניה של האוניברסיטה, ידון בתקציבי האוניברסיטה ויאשרם, וכן ידון ביעדים, בתוכניות עבודה ובתקציבים רב-שנתיים לפיתוח האוניברסיטה ויאשרם.

ועדת הקבע: הוועד הפועל ימנה ועדת קבע שתפעל מטעמו בגבולות הסמכויות שיאציל לה. ועדת הקבע תתכנס לשיבות לפי העניין ובתדירות של לפחות פעמיים בחודש.

הסנט: כדי להתאים את הסנט לתפקידו כגוף האקדמי העליון של האוניברסיטה, יש להקים גוף קטן יותר, שהסנט יאציל לו את סמכויותיו, שיפעיל את הסמכויות שיוגדרו לו.

הוועדה המרכזת: הסנט יבחר ועדה מרכזת שתפעל מטעמו, בגבולות הסמכויות שיאציל לה בתחומי ההוראה והמחקר.

הנשיא: הוועדה ממליצה כי הנשיא יעמוד בראש הפירמידה של האוניברסיטה.

המשנה לנשיא לעניינים אקדמיים: הנשיא יעמוד בראש ועדת החיפוש שתציע לסנט את המועמד להיות המשנה לנשיא לעניינים אקדמיים (להלן: המשנה). המשנה ייבחר ע"י הסנט, מבין הפרופסורים מן המניין של האוניברסיטה. המשנה מופקד על העניינים האקדמיים של האוניברסיטה ובידיו כל הסמכויות בעניינים אקדמיים. כפיפותו של המשנה היא לנשיא.

מינוי ממונה על טכנולוגיית המידע בכל אוניברסיטה (Chief Information Officer (C.I.O): מינוי איש בכיר שיהיה אחראי לראייה אינטגרטיבית של צורכי הארגון בתחום זה, ולמתן ייעוץ וסיוע מקצועי לזרועות הארגון העיקריות, להגדרת צורכיהן בתחום טכנולוגיית המידע ולמציאת פתרונות מתאימים.

עצמאות המוסדות, חופש אקדמי ו-Code of Practice: הוועדה רואה חשיבות עליונה בהבטחת עצמאות המוסדות כאבן יסוד במערכת ההשכלה הגבוהה. הוועדה מבחינה בין עצמאות המוסד כמוגדר בסעיף 15 בחוק המועצה להשכלה גבוהה, לבין החופש האקדמי והאחריות של כל אחד מחברי הסגל. ולפיכך ממליצה הוועדה כי בכל מוסד יהיה Code of Practice, שיקבע את הכללים החלים על כל העובדים, וידגיש את האחריות האישית של נושאי התפקידים המרכזיים. התייחסות מיוחדת תהיה לאחריות כלפי הסטודנטים, וכן חובת הזהירות והנאמנות למוסד ושמירה על נורמות של התנהגות מקצועית.

הוועדה ממליצה בפני המועצה להשכלה גבוהה למנות ועדה שתקבע גרעין של מסמך Code of Practice, שיכלול, בין היתר, את חובת הנאמנות והמחויבות של חברי הסגל האקדמי כלפי המוסד, כלפי הסטודנטים וכלפי הציבור. מסמך זה יישמש קו מנחה לניסוח הקוד בכל אוניברסיטה.

התאגדות המוסדות: סעיף 14 בחוק המועצה להשכלה גבוהה קובע: "מוסד מוכר הוא תאגיד כשר לתבוע ולהיתבע, לרכוש נכסים ולהוציאם מרשותו, להתקשר בחוזים ולהיות צד בכל נושא משפטי או אחר". הוועדה ממליצה כי כל המוסדות להשכלה גבוהה יתאגדו במסגרת חוק המועצה להשכלה גבוהה, וכי המועצה להשכלה גבוהה תקבע כללים מחייבים בדבר מטרותיו, דרכי התארגנותו ופעילותו של תאגיד כאמור. אם ייעשה כן, תיקבע ליד המועצה להשכלה גבוהה סמכות לרישום המוסדות.

הוועדה אומרת בפתח הדו"ח שלה כי היא לא התכוונה לנסח חוקה או תקנון אחידים, ויש לראות בהמלצותיה מסגרת כללית המנחה את האוניברסיטאות באשר לכיוון אליו יש לחתור. הוועדה סבורה כי אין לכפות אחידות וכי יש לאפשר מידה מסוימת של שונות לכל מוסד בהתאם לתנאיו ולצרכיו המיוחדים ולהתמחות האקדמית שלו.

בדיון על דו"ח ועדת מלץ שהתקיים ב-17.12.2002 החליטה המל"ג כי היא רואה בחיוב את הצורך בהתייעלות במבנה הארגוני של המוסדות להשכלה גבוהה ורואה בהמלצות ועדת מלץ קווים מתווים חשובים להתייעלות ארגונית זו. יחד עם זאת, כפי שקבעה ועדת מלץ בדו"ח, "יש לראות בהמלצותיה מסגרת כללית המנחה את האוניברסיטאות באשר לכיוון אליו יש לחתור". המל"ג ביקשה לקבל מכל אוניברסיטה עד סוף חודש דצמבר 2003 דו"ח על השינויים הארגוניים שביצע המוסד, תוך התייחסות לנושאים העולים מדו"ח ועדת מלץ.

2.1.2.2 שמירת החופש האקדמי במוסדות לא-אוניברסיטאיים

בנוסף על מבנה האוניברסיטאות, שנדון בוועדת מלץ, התייחסו ות"ת והמל"ג בהרחבה למבנה המוסדות הלא-אוניברסיטאיים כמתואר בסעיף זה ובסעיף הבא. אחד הנושאים שהעסיקו רבות את ות"ת ואת המועצה להשכלה גבוהה עם הקמת המכללות החדשות, היה להבטיח את התקיימותה של הוראת סעיף 15 לחוק המועצה להשכלה גבוהה, לפיה "מוסד מוכר הוא בן חורין לכלכל ענייניו האקדמיים והמינהליים". כך עמדה ות"ת על הפרדה מוחלטת של מוסדות אקדמיים מן המסגרות שמהן צמחו, למשל המכללות האקדמיות מן המכללות האזוריות, והמכללות האקדמיות הטכנו-לוגיות מבתי הספר להנדסאים. כמו כן חשוב היה להבטיח את עצמאותם של המוסדות האקדמיים מארגונים שתמכו ויתמכו בהם, כמו אורט והדסה. זאת כדי להבטיח את עצמאותו המלאה של המוסד – אקדמית ומינהלית, ולמנוע שליטה בעניינים ארגוניים וכספים בידי גורם מחוץ למוסד האקדמי. הליכים אלו, להבטחת עצמאותם המלאה של המוסדות, התקדמו משמעותית בשנים האחרונות.

2.1.2.3 הניהול האקדמי של המוסדות הלא-אוניברסיטאיים

עם הקמת המכללות החדשות נדרשו ות"ת והמועצה גם לנושא הניהול האקדמי של המוסדות. בתאריך 16.12.1997 קיבלה המועצה להשכלה גבוהה החלטות באשר לניהול האקדמי של מוסדות להשכלה גבוהה שאינם אוניברסיטאות. על פי אותן החלטות, הניהול האקדמי באותם מוסדות יהיה באמצעות מועצה אקדמית שתוקם בכל מוסד, אשר תהווה את הגוף האקדמי העליון של המוסד. המועצה האקדמית בכל מוסד תמנה לצדה ועדת מינויים אשר תדון במינויים של מועמדים ובהעלאתם לדרגות מרצה ומרצה בכיר. הרכבם של מוסדות אלה ותפקידיהם הוגדרו בהחלטות המועצה להשכלה גבוהה, ונדונו בהרחבה בדו"ח השנתי של ות"ת לשנת תשנ"ח (מס' 25).

באשר למינויים לדרגות פרופסור חבר ופרופסור מן המניין החליטה המועצה להשכלה גבוהה בשלהי שנת 1997 להקים שלוש ועדות עליונות למינוי פרופסורים במוסדות להשכלה גבוהה שאינם

אוניברסיטאות בתחומים: המדעים המדויקים, המדעים הניסויים והטכנולוגיה; מדעי החברה, מינהל ומשפטים; מדעי הרוח, חינוך והאומנויות. את עבודתן של הוועדות העליונות למינוי פרופסורים מנחה תקנון מינויים והעלאות לדרגות פרופסור, שאושר גם הוא על ידי המועצה להשכלה גבוהה. בתקנון נקבע כי במסגרת השיקולים למינוי או העלאת מועמד לדרגת פרופסור חבר או פרופסור מן המניין, נלקחים בחשבון הישגיו המחקריים והמקצועיים, יכולתו להנחות את עבודתם של אנשי סגל בדרגות נמוכות יותר, כושרו בהוראה, תכונותיו האישיות, כושרו לשתף פעולה עם אחרים, כושרו המינהלי, ובסך הכל – על המועמד להיות בעל הישגים בולטים בתחומו.

בתחילת שנת 2001, החליטה המועצה להשכלה גבוהה להקים ועדה עליונה נוספת – למינוי פרופסורים במוסדות להכשרת עובדי הוראה. כמו כן, הוקם בתחילת הדרך הרכב יושבי הראש של הוועדות העליונות למינוי פרופסורים (בראשות יו"ר ות"ת), כדי לדון בשאלות עקרוניות המתעוררות במסגרת פעילותן.

כדי להקל על המוסדות שאינם אוניברסיטאות, החליטה המלי"ג באפריל 2001 לאפשר למוסדות אלה להקים ועדת מינויים פנים-מוסדית (בראשות נשיא המוסד), למינוי מורים ולהעלאה בדרגה עד לדרגת מרצה (לא כולל).

רשימת חברי הוועדות העליונות למינוי פרופסורים בתשס"א ובתשס"ב מובאת בנספח ב'.

2.1.2.4 העברת האוניברסיטאות מפנסיה תקציבית לפנסיה צוברת

בהתאם להחלטות הממשלה והערות מבקר המדינה עשתה ות"ת מאמצים רבים להביא להעברת האוניברסיטאות מפנסיה תקציבית לפנסיה צוברת. פריצת הדרך נעשתה בשנת 2000 עם חתימת הסכם באוניברסיטה העברית להעברת הסגל האקדמי החדש לפנסיה צוברת. הסכם רב-שנתי בין ות"ת לאוניברסיטה העברית מסייע לאוניברסיטה להתמודד עם התחייבויות העבר ומעלה את המוסד על דרך חדשה. ות"ת מציעה הסדרים דומים לאוניברסיטאות אחרות אשר תבחרנה בדרך זו. יישום תוכנית המעבר מפנסיה תקציבית לפנסיה צוברת ייעשה במסגרת התוכנית הרב-שנתית עם משרד האוצר.

2.1.2.5 לימודי האדריכלות בארץ: בדיקת הצרכים

במהלך השנים האחרונות הוגשו למועצה תוכניות לימודים באדריכלות, הן ע"י מוסדות מתוקצבים והן ע"י מוסדות חוץ-תקציביים. התוכניות שהוגשו שונות זו מזו בסוג התואר, במשך הלימודים ובהיקפם. תוכניות אלו מבטאות תפיסות שונות בתחום האדריכלות, כמו תפיסה טכנולוגית-הנדסית לעומת תפיסה עיצובית-אומנותית. ות"ת החליטה למנות ועדה לבדיקת לימודי האדריכלות בארץ, בראשותו של פרופ' יגאל צמיר, מהפקולטה לאדריכלות בטכניון (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ג').

עבודת הוועדה הקיפה שני מישורים:

- א. **במישור איכותי**, עסקה הוועדה בנושאים הבאים: הכישורים והתכונות שיידרשו מהאדריכלים בעתיד, המסגרת האקדמית המתאימה ללימודי אדריכלות, סוגיית התארים הגבוהים וההתמחויות, סוגיית סגל ההוראה וסוגיית התארים החלקיים באדריכלות.
- ב. **במישור הכמותי**, עסקה הוועדה בהערכת היקפי ההכשרה לאדריכלות הדרושים על פי צורכי המשק ובהתאם לעקרונות שנדונו במישור האיכותי.

אחת הסוגיות הקשות שבהן טיפלה הוועדה היא יכולת המימוש של יעדי החינוך ע"י הסגל האקדמי. הוועדה חידדה את הצרכים בתחום סגל ההוראה ובמיוחד בהגדרת התכונות הדרושות ל"גרעין הקשה" של הסגל. הוועדה מדגישה יכולת תכנון גבוהה וניסיון עשיר בעשייה בארכיטקטורה ובינוי ערים כדרישות הכרחיות למינוי חבר סגל ב"גרעין הקשה" של כל פקולטה לארכיטקטורה.

הוועדה ניתחה את צורכי המשק הכמותיים בתחום הבנייה לעתיד והגיעה למסקנה כי המוסדות הקיימים מסוגלים לספק את הדרישה לאדריכלים בעלי הכשרה מקצועית. הוועדה המליצה לכן כי אין לתמוך בהקמת מוסדות נוספים שיקנו תארים מקצועיים באדריכלות. יחד עם זאת, סבורה הוועדה כי מסגרת לימודים תלת-שנתית, שאינה מעניקה תואר מקצועי, אפשרית ואף רצויה כמסלול השכלתי רחב בתחום "לימודי הסביבה הבנויה". נוסף על המלצות אלה התייחסו המלצות הוועדה גם ליעדי החינוך האדריכלי והמסגרת האקדמית המתאימה ללימודי אדריכלות.

בישיבתה ביום 5.3.02 החליטה המל"ג לאמץ את המלצת הוועדה במישור הכמותי ולא לאפשר פתיחת תוכניות לימודים נוספות לתואר בוגר בארכיטקטורה (B.Arch). כמו כן, החליטה המל"ג כי ייערך דיון ציבורי בהמלצות הוועדה המתייחסות להיבטים התוכניים והתכנוניים של לימודי האדריכלות ולרעיון בדבר תוכניות לימודים תלת-שנתיות. יום עיון זה התקיים ביום 19.11.2002.

2.1.2.6 לימודי הנדסת בניין והנדסה אזרחית

בחודש נובמבר 1998 מינה יו"ר המועצה להשכלה גבוהה ועדת משנה בראשות פרופסור אורי שמיר מהטכניון לבדיקת בקשותיהן של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב ושל אוניברסיטת תל-אביב לפתוח תוכניות לימודים בהנדסת בניין ובהנדסה אזרחית לקראת תואר אקדמי ראשון (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב'). הוועדה התבקשה לבדוק את שתי הבקשות ולהמליץ בפני המועצה להשכלה גבוהה על התוכנית המועדפת לאור רמת המצוינות שבה.

הוועדה קיימה 9 מפגשים, כולל פגישות נפרדות עם נציגי אוניברסיטת תל-אביב, נציגי אוניברסיטת בן-גוריון, נציגי המכללה האקדמית להנדסה בנגב ונציגי הטכניון; ביקור באוניברסיטת תל-אביב; ביקור באוניברסיטת בן-גוריון. במסגרת הוועדה הוכנה סקירה מקיפה של צורכי המשק במהנדסים אזרחיים בהווה ובעתיד, אשר הנחתה את הוועדה בדיוניה ובשיקוליה.

בחודש דצמבר 2000 נחתם הדו"ח המסכם את עבודתה של הוועדה ובו המלצותיה. בישיבתה ביום 22.5.2001 אימצה המועצה את ממצאי הדו"ח והחליטה להקים תוכנית אוניברסיטאית נוספת

בהנדסת בניין לתואר ראשון, כדי להבטיח תחרות ולעודד חדשנות בתחום. המועצה אימצה את המלצת ועדת המשנה והחליטה כי תוכנית הלימודים הנוספת תיפתח באוניברסיטת בן-גוריון והחליטה לאשר לאוניברסיטה לפרסם דבר פתיחתה של התוכנית ולרשום אליה סטודנטים.

עוד החליטה המועצה להקים ועדה שתלווה את אוניברסיטת בן-גוריון בנגב לקראת ההסמכה להעניק תואר אקדמי ראשון (B.Sc.) בהנדסת בניין.

2.1.2.7 בדיקת נושא ההכשרה המעשית (סטאז') בהשכלה הגבוהה בישראל

במהלך שנת 1998 הוגשה לות"ת בקשה של שלוש אוניברסיטאות המלמדות "ריפוי בעיסוק" להאריך את המשך התקני של התוכנית מ-3 שנים ל-3.5 שנים. הנימוק העיקרי לבקשה זו היה דרישת האיגוד המקצועי של המרפאים בעיסוק לתקופה של חצי שנת הכשרה מעשית לשם מתן רישוי לעסוק במקצוע. עקב דרישה זו "דחסו" האוניברסיטאות את חצי שנת ההכשרה המעשית במהלך 3 השנים התקניות (בימי הקיץ, בערבים וכו'). הדבר יצר לדבריהם עומס בלתי נסבל הן על התלמידים והן על סגל ההוראה.

נוסף על כך הובאו לדיון בות"ת במהלך שנת 1998 בקשות לפתוח מסלולי לימוד נוספים בהם מתקיימת הכשרה מעשית עוד לפני מתן התואר האקדמי (כגון מלונאות ותיירות).

לא תמיד ברור האם בתחומי לימוד שונים על ההכשרה המעשית להיות חלק אינטגרלי-קוריקולרי של תוכנית הלימודים, ולכן גם לא תמיד ברור מהו משך הלימודים התקני המתאים לכל תוכנית. השאלה חשובה מאחר שות"ת מתקצבת את התוכניות השונות על פי משך הלימודים האקדמיים התקני אשר נקבע על ידי המועצה להשכלה גבוהה והמוסדות גובים שכר לימוד בהתאם לכך.

בעקבות המלצת ות"ת החליטה המועצה להשכלה גבוהה ביוני 1998 על הקמת ועדה לבדיקת נושא ההכשרה המעשית. על ועדה זו, שמונתה בשנת 1999, הוטל לבדוק בפרטנות את כל תחומי הלימוד המתקיימים במוסדות להשכלה גבוהה בהם מתקיימת הכשרה מעשית או אלמנטים שלה עוד לפני קבלת התואר האקדמי ולהמליץ על משך הלימודים התקני המתאים והראוי לכל תחום לימוד.

הוועדה בראשות פרופ' מיכאל זילברמן הגישה דו"ח מסכם ביוני 2001 (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב'). הוועדה המליצה להאריך את "המשך התקני" של הלימודים לתואר ראשון בריפוי בעיסוק ובהפרעות בתקשורת משלוש שנים לשלוש וחצי שנים, ובלימודים לתואר שני בייעוץ חינוכי ובליקויי למידה משנתיים לשנתיים וחצי. ביתר מקצועות הלימודים שנבדקו על-ידי הוועדה היא המליצה להשאיר את "המשך התקני" ללא שינוי. מקצועות אלה הם: עבודה סוציאלית (3 שנים), סיעוד (4 שנים), פיזיותרפיה (4 שנים) ו"בוגר בהוראה" (B.Ed.) (4 שנים). הוועדה גם בדקה את התואר השני בפסיכולוגיה, אך עקב המורכבות המיוחדת של התחום, המליצה להקים ועדה נוספת, אשר תתמקד אך ורק בהיבטיו השונים של תחום זה. הות"ת והמלי"ג אימצו את המלצות הוועדה.

2.1.2.8 לימודי רפואה

ב-5.9.2000 החליטה ות"ת להקים ועדה מקצועית אשר תבחן את צרכיה העתידיים של מדינת ישראל ברופאים עד שנת 2020. לראשות הוועדה מונה פרופ' אמנון פזי (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ג'). על סמך תחזית היצע וביקוש לרופאים התבקשה הוועדה להמליץ על המספר הרצוי של סטודנטים במחזור בבתי הספר לרפואה.

הוועדה העריכה כי שתי מגמות יובילו בשנים הקרובות לירידה בשיעור הרופאים הגבוה הקיים כיום בישראל; האחת, המשך גידול האוכלוסייה והשנייה, ירידה במספר הרופאים החדשים שיצטרפו למערך הרפואי בישראל בשל צמצום בהיקף העלייה ממדינות חבר העמים.

הוועדה בנתה שלוש תחזיות וראתה לנכון להתייחס בשלב זה לשנים 2005-2008 כטווח השנים בהן ייתכן ותידרש הגדלה במספר הסטודנטים המתחילים ללמוד רפואה בארץ.

בדיון שנערך בות"ת הוחלט כי לאור חוסר הוודאות בנתונים עליהם מבוססת תחזית הוועדה, יעקוב אגף התכנון והמידע של ות"ת עד לשנת 2005 אחר התממשות הפרמטרים השונים העומדים בבסיס התחזית. בתום תקופה זו יובאו הנתונים המעודכנים לדיון בות"ת ויאפשרו קבלת החלטה בנושא.

2.1.2.9 לימודי הנדסת חומרים

בישיבתה מיום 24.4.2002 החליטה ות"ת על הקמת ועדה לבדיקת הצורך במהנדסי חומרים. בראשות הוועדה מכהן פרופ' יגאל קומס מהפקולטה להנדסת חומרים בטכניון (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ג'). על הקמת הוועדה הוחלט לאור הגשתן של מספר בקשות לפתיחת תוכניות לימודים בהנדסת חומרים לתואר ראשון.

במסגרת עבודתם נתבקשו חברי הוועדה להמליץ לות"ת בנושאים הבאים:

1. האם קיים ביקוש פוטנציאלי בשנים הקרובות של מועמדים המעוניינים ויכולים ללמוד הנדסת חומרים, אשר לא ימצא מענה בתוכניות הקיימות להנדסת חומרים.
2. האם קיים ביקוש מצד התעשייה לתוספת בבוגרי תואר ראשון בהנדסת חומרים, מעבר להיקף אותו מספקים כיום המוסדות להשכלה גבוהה.
3. במידה ויתברר כי קיים צורך בפתיחתה של תוכנית אחת או יותר בהנדסת חומרים, יש להתייחס למיקום הגאוגרפי הרצוי של התוכנית.

בימים אלה נמצאת הוועדה בשלבי גיבוש סופיים של המלצותיה, אשר יוגשו בקרוב לות"ת.

2.1.2.10 ועדות המשנה לביוטכנולוגיה ולביואינפורמטיקה

בחדש נובמבר 2000 החליטה ות"ת על מינויה של ועדת משנה מטעמה, בראשותה של פרופ' שושנה ארד, אשר תבחן את הדרכים לקידום הנושאים הקשורים לביוטכנולוגיה במסגרת תפקידיה של ות"ת (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ג').

הוועדה הוקמה, בין היתר, על רקע המספר הרב של תוכניות לימוד חדשות במקצועות הקשורים לביוטכנולוגיה שבכוונת המוסדות להשכלה גבוהה לפתוח. לאחר דיונים עם בכירי התעשיינים בענף הביוטכנולוגיה החליטה הוועדה להפריד את הטיפול בביואינפורמטיקה מהטיפול ביתר תוכניות הלימודים הקשורות לביוטכנולוגיה. זאת, לאור הביקושים העתידיים המצומצמים יחסית של התעשייה לבעלי מקצוע אקדמיים בתחום הביואינפורמטיקה מחד, והרמה האיכותית הגבוהה במיוחד הדרושה מבעלי מקצוע אלה מאידך. עקב כך ראתה הוועדה לנכון לתת העדפה בשלב זה לתוכניות לימודים חדשות בביואינפורמטיקה ברמה אקדמית גבוהה שנועדו לסטודנטים מצטיינים בלבד. הוועדה פנתה אל האוניברסיטאות שהצהירו על כוונה לפתוח תוכנית לימודים בביו-אינפורמטיקה, אך טרם הגישו בקשה מלאה לות"ת, להכין בקשה בהקדם, על מנת לאפשר הערכה של כל התוכניות ביחד מההיבט התכנוני והאקדמי ע"י ועדה מקצועית אחת של המל"ג. המלצה ברוח זו אומצע על-ידי ות"ת במרץ 2001 ועל-ידי המל"ג ביולי 2001. ועדה בראשות פרופ' יואל זוסמן ממכון ויצמן למדע הוקמה בנובמבר 2001 על-ידי המל"ג, כדי לבדוק את כל התוכניות החדשות שהוגשו בתחום הביואינפורמטיקה ולהמליץ על פיתוחן (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב').

גם באשר ליתר תוכניות לימודים הקשורות לביוטכנולוגיה פנתה ות"ת אל המוסדות שתכננו לפתוח תוכניות לימודים חדשות בתחום, בבקשה להקדים את מועד הגשתן של התוכניות, כדי לאפשר דיון תכנוני, תקצובי ואקדמי כולל בנושא זה. סה"כ הוגשו לות"ת שמונה תוכניות לימודים בתחום זה לבדיקתה. התמונה שהצטיירה בנושא הביוטכנולוגיה מן הנתונים ומן המידע שנאסף ושהובא בפני הוועדה, היא כי אין כיום ולא צפוי גם בעתיד הנראה לעין מחסור בכוח אדם אקדמי לענף הביוטכנולוגיה. עקב כך, הקו שהנחה את חברי הוועדה בגיבוש המלצותיהם היה העדפה של תוכניות לימודים איכותיות. שיקולים נוספים שנלקחו בחשבון באופן מפורש על-ידי הוועדה היו הייחודיות של התוכניות, פיזורן הנאות בכל חלקי הארץ וכן קיומה של תשתית פיסית (מעבדות וציוד) במוסד להפעלת התוכנית ברמה גבוהה.

המלצותיה של הוועדה נדונו ואושרו בות"ת בנובמבר 2001. בעקבות דיון מקיף בשיקולים שהנחו את הוועדה ובהמלצותיה, החליטה המל"ג במאי 2002 להקים ועדה בראשות פרופ' ברכה רגר מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב, כדי לבדוק את כל התוכניות שאושרו על-ידי ות"ת מבחינה אקדמית ולהמליץ על פיתוחן (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב').

ועדת המשנה של ות"ת לביוטכנולוגיה בוחנת כיום את השאלה האם יש מקום למעורבות ות"ת בנעשה בחברות למסחור ידע שהוקמו ליד האוניברסיטאות, ואם כן – איך עליה לפעול כדי להגביר העברת הידע מהאוניברסיטאות אל התעשייה ולייעל ולשפר את מנגנוני ההעברה. נושא זה עלה על סדר יום ות"ת, בין היתר, בעקבות המסקנות של דו"ח שהוזמן על-ידי משרד האוצר,

המדען הראשי של משרד התעשייה והמסחר והתאחדות התעשיינים, שבחן את הדרכים לממש את הפוטנציאל הקיים בישראל לפתח תעשייה ביוטכנולוגית ("דו"ח מוניטור"). דו"ח זה טוען שאחד הכשלים המרכזיים שעייב עד היום את התפתחות ענף הביוטכנולוגיה הוא תפקודן הלקוי של חברות אלה. כאמור, מבלי לנקוט עמדה לגבי מידת הנכונות של טענה זו, בוחנת הוועדה את תפקידי ות"ת בנושא זה.

2.1.2.11 ועדת המשנה להנדסה ביו-רפואית

הרפואה הפכה בשנים האחרונות למקצוע רב-תחומי מגוון ביותר המחייב זיקות גומלין לקשת רחבה של תחומים ומקצועות. ישנו יישום גובר והולך של טכנולוגיות עתירות ידע לצרכים של הרפואה המודרנית. ההתפתחות המדהימה שהתחוללה בענפים השונים של הטכנולוגיה והמדע הטביעה את חותמה גם על ענפי הרפואה השונים. אולם, קורה לא אחת שהטכנולוגיה יכולה להציע את אשר הרפואה טרם יודעת לבקש וכך נוצר פער בממשק שבין רפואה להנדסה. ההנדסה הביו-רפואית נועדה להוות החוליה המקשרת בין הסביבה הרפואית-קלינית לבין הסביבה הטכנולוגית-הנדסית.

בעקבות הגשת תוכניות אקדמיות לתואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית על ידי הטכניון, אוניברסיטת תל-אביב, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב ובית-ספר גבוה לטכנולוגיה ירושלים, המליצה ות"ת למועצה להשכלה גבוהה להקים ועדת מומחים ארצית להנדסה ביו-רפואית, שתבחן את צורכי המשק בבוגרים בעלי תואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית וכן תבדוק את תוכניות הלימודים לתואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית שהוגשו על ידי המוסדות להשכלה גבוהה.

המועצה להשכלה גבוהה אימצה המלצה זו והקימה בתאריך 4.7.2000, ועדת מומחים להנדסה ביו-רפואית, בראשותו של פרופ' אהרון לואיס, מבית הספר למדע שימושי באוניברסיטה העברית בירושלים (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב').

ועדת לואיס פעלה בשנים 2000-2001 והגישה דו"ח מפורט למועצה להשכלה גבוהה על צורכי המשק בבוגרים בעלי תואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית ועל תוכניות הלימודים לתואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית שהונחו על שולחן המועצה.

בדו"ח ציינה הוועדה כי תוכנית לימודים אקדמית לתואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית צריכה להיות מושתתת על חוט שדרה דיסציפלינרי מוצק (למשל הנדסת חשמל או הנדסת מכונות או פיסיקה) בהיקף של 75% מתוכנית הלימודים, ואילו ההתמחות הביו-רפואית, שתישען על קורסים ייעודיים בנושא, תחבוק 25% של כלל התוכנית.

הוועדה קבעה עוד בדו"ח שלה כי יש דרישה מצד התעשיות הביו-רפואיות ושירותי הרפואה למהנדסים בוגרי תואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית, וכן יש ביקוש גובר והולך מצד מועמדים (סטודנטים) בעלי איכויות גבוהות ביותר ללימודי תואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית.

הוועדה מצאה כי גם באוניברסיטאות מובילות בעולם, כגון אוניברסיטת קולומביה, MIT, ייל, ברקלי ואחרות, הקימו בשנים האחרונות תוכניות יוקרתיות לתואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית, דבר המצביע על מגמה חזקה בכיוון ההנדסה הביו-רפואית.

הוועדה ציינה כי "הרצת" תוכניות לימודים ראויות לתואר ראשון בהנדסה ביו-רפואית בישראל והשתלבות מוצלחת של בוגריהן בתעשיות, עשויה לפעול כ"מחולל ביקושים", שלאחריו תגבר עוד יותר הדרישה מצד התעשייה לבוגרים.

הוועדה המליצה למועצה להשכלה גבוהה לאשר את ארבע תוכניות הלימודים לתואר ראשון בהנדסה רפואית שנבדקו על ידה ובד בבד, המליצה לערוך בדיקה חוזרת (re-assessment) בתום ארבע שנים, כדי לבחון אם דרך הפעלתן עלתה יפה ואם מתקיים בהן איזון נכון מבחינת מספרי הסטודנטים וצורכי המשק. המועצה להשכלה גבוהה קיבלה את דו"ח ועדת לואיס ואימצה את המלצות הוועדה.

2.1.2.12 הערכה מחדש של לימודי התואר B.Tech במכללות הטכנולוגיות

לאחר שתוכניות לימודים לתואר "בוגר לטכנולוגיה" (B.Tech) הופעלו במספר מוסדות חדשים במגוון מסלולים ולאחר ניסיון שהצטבר במוסדות בהפעלת תוכניות אלו, החליטה המועצה להשכלה גבוהה להעריך מחדש את מערך לימודי ההנדסה במוסדות לא-אוניברסיטאיים, תוך בדיקה חוזרת של מטרות, תוכניות הלימודים, היקפן, מהותן, היקף ותוכן מודולות ההשלמה להנדסאים, ושם התואר המוענק לבוגריהן. לשם עריכת בדיקה זו הקימה המועצה ביוזמת ות"ת, ביולי 1998, ועדה בראשותו של פרופ' ישראל בורוביץ מאוניברסיטת תל-אביב. דו"ח ועדת בורוביץ נדון בהרחבה בות"ת ואח"כ במועצה להשכלה גבוהה. המל"ג החליטה ב-28.3.00 כי מוסדות מוכרים להכשרת מהנדסים, שאינם אוניברסיטאות, יוכלו להגיש בקשה לקבל הסמכה להעניק תואר B.Sc. בקשתם תידון בוועדת המשנה הקבועה של המועצה להשכלה גבוהה לענייני טכנולוגיה והנדסה וההסמכה תוענק על בסיס בקרת איכות אקדמית לתוכניות הלימודים. בישיבתה ביום 6.6.00 החליטה מליאת המועצה על הקמת ועדת משנה זו, בראשות פרופ' שלמה גרוסמן, סגן יו"ר ות"ת (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב').

במהלך שנה"ל תשס"א גיבשה הוועדה מסמך מנחה המפרט את התהליך והנוהל לשדרוג תוכניות לימודים אקדמיות בהנדסה מתואר B.Tech לתואר B.Sc. המסמך שהוצע על-ידי ועדת המשנה לענייני טכנולוגיה והנדסה, בראשותו של פרופ' שלמה גרוסמן, אומץ על-ידי מליאת המועצה להשכלה גבוהה בישיבתה מיום 8.1.2002. המוסדות האקדמיים להנדסה נתבקשו על-ידי מזכירות המועצה להשכלה גבוהה להגיש את בקשותיהם לשדרוג לימודי ההנדסה המתקיימים אצלם מ-B.Tech ל-B.Sc. בהתאם להנחיות ולנוהל הנ"ל.

במהלך שנה"ל תשס"ב החלה ועדת המשנה לענייני טכנולוגיה והנדסה בהתארגנות המעשית לביצוע ההערכה האקדמית של המכללות הטכנולוגיות להנדסה לקראת בדיקת האפשרות להענקת התואר "בוגר במדעים" (B.Sc) בענפי ההנדסה השונים הנלמדים בתחומן. ועדת המשנה החליטה להקים

מטעמה ועדות מקצועיות, אשר תפקידן יהיה לבצע את ההערכה האקדמית של התוכניות שיגישו המוסדות השונים. הוועדות המקצועיות צפויות להתחיל בעבודתן במהלך שנת 2003.

2.1.2.13 הערכה תקופתית של בתי הספר לרפואה

בישיבתה ביום 23.2.1999 החליטה המועצה להשכלה גבוהה למנות ועדה שתבצע הערכה תקופתית של בתי הספר לרפואה בישראל, במטרה לבחון את תפקודם בהכשרת רופאים. הערכת כל ביי"ס לרפואה תבצע אחת ל-5 שנים ודו"ח מסכם יוגש למועצה להשכלה גבוהה.

בחדש אוקטובר 1999 מינה יו"ר המועצה להשכלה גבוהה ועדה בראשות פרופ' ירון כהן (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ב'). במסגרת עבודתה התבקשה הוועדה לבדוק, בין השאר, את הנושאים המפורטים להלן:

- המטרות והיעדים של ביה"ס לרפואה ושל תוכנית הלימודים לקראת תואר דוקטור לרפואה, לרבות האופן שבו הם נקבעים, נבחנים ובהתאם לצורך משתנים.
- המבנה הארגוני הרחב במסגרתו פועל ביה"ס לרפואה בתוך האוניברסיטה, לרבות חופש הפעולה האקדמי והמינהלי שמבנה זה מאפשר לביה"ס.
- המבנה הארגוני של ביה"ס מבחינה אקדמית ומינהלית, לרבות אופן מינויו וכישוריו של ראש ביה"ס, כישוריהם ואופן מינויים של בעלי תפקידים, קיומן של ועדות הוראה ומעורבותם של גופים שאינם אקדמיים בניהול ביה"ס.
- תוכנית הלימודים לקראת תואר ד"ר לרפואה, כולל התאמת מבנה תוכנית הלימודים למטרותיה, ניהול תוכנית הלימודים ודרכים להערכתה, מבנה תוכנית הלימודים, היקפה ותחומי הלימוד שבה (לימודים קדם-קליניים, לימודים קליניים, התנסות קלינית מעשית, לימודי העשרה ובחירה).
- סגל ההוראה בתוכנית הלימודים – התאמתו והכשרתו ללמד בתוכנית הלימודים, דרכי מינוי והעלאה בדרגה, מינויים קליניים, הערכת מורים ועוד.
- סטודנטים לרפואה, לרבות תנאי קבלה, מנגנוני ייעוץ וסיוע אקדמיים ואחרים, תנאי מעבר ודרכים להערכת סטודנטים, נוהלי הפסקת לימודים, הכוון תעסוקתי ועוד.
- תשתית פיזית לקיומה של תוכנית הלימודים כגון: מעבדות, כיתות, אמצעים להוראה קלינית, ספרייה ועוד.

במסגרת עבודתה הגישה הוועדה למלי"ג דו"חות על כל ארבעת בתי הספר לרפואה בישראל. בנובמבר 2000 דנה המלי"ג בדו"ח על בית הספר לרפואה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, במרץ 2001 על בית הספר לרפואה בטכניון, מט"ל, במרץ 2002 על בית הספר לרפואה של אוניברסיטת תל-אביב

ובנובמבר 2002 (לאחר התקופה הנסקרת בדו"ח זה) על בית הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית והדסה. המל"ג רשמה בפניה את דו"חות הוועדה על כל ממצאיהם והמלצותיהם.

2.1.2.14 הוועדה לבדיקת הקמת מרכז רישום ארצי לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה

ביום 10.4.2002 החליטה ות"ת להקים ועדה לבדיקת הקמת מרכז רישום ארצי. לראש הוועדה מונה מר ניסן לימור, מנכ"ל המועצה להשכלה גבוהה לשעבר (רשימת חברי הוועדה – ראה נספח ג'). הוועדה התבקשה לבדוק את כל ההיבטים הקשורים להקמת מרכז רישום ארצי למוסדות להשכלה גבוהה או חלופות לו. המלצות הוועדה טרם הוגשו לת"ת.

2.1.3 שינויים מבניים וארגוניים בעבודת הות"ת והמל"ג

השינויים המבניים ותנופת הפיתוח של תוכניות חדשות הן במוסדות הוותיקים והן במוסדות החדשים המאפיינים את השנים האחרונות חייבו שינויים בהרכב ות"ת ובדרכי עבודתן של ות"ת ומל"ג בינן לבין עצמן ומול המוסדות.

2.1.3.1 הגדלת מספר חברי ות"ת

מאחר שבשנים האחרונות התרבו המוסדות להשכלה גבוהה שאינם אוניברסיטאות החליטה המועצה להשכלה גבוהה ביום 21.12.99 להגדיל את המספר של חברי ות"ת כדלקמן: מספר חברי ות"ת יהיה 7, מהם 5 בעלי מעמד אקדמי בכיר במערכת ההשכלה הגבוהה בשטחים שונים, מתוכם אחד ממוסד מתוקצב להשכלה גבוהה שאינו אוניברסיטה ו-2 מחוגי הכלכלה במובן הרחב של מונח זה. בהתאם להחלטה זו מונה ד"ר חיים גורן מהמכללה האקדמית תל-חי כחבר ות"ת.

2.1.3.2 נוהל חדש לטיפול בתוכניות חדשות בות"ת

על מנת ליעל את הליכי הטיפול בתוכניות חדשות הוחל משנת 2000 נוהל חדש אשר אמור לסייע בקידום הטיפול בבקשות וקיצור פרקי הזמן בהליכים השונים.

1. הגשה מוקדמת של רשימת הבקשות:

א. המוסדות להשכלה גבוהה המבקשים להגיש בקשה לקיום תוכנית לימודים חדשה יגישו מדי שנה רשימה של תוכניות שבדעתם להגיש למועצה להשכלה גבוהה במהלך שנת הלימודים הבאה, דהיינו – זו המתחילה בחודש אוקטובר.

- ב. רשימת התוכניות תכלול את הפרטים הבסיסיים לגבי כל בקשה: שם התוכנית, התחום, התואר המבוקש, מספר תלמידים חזוי וגודל שנתון במצב יציב והשנה בה מתוכננת התוכנית להתחיל (בכפוף לאישור המל"ג).
- ג. רשימת התוכניות תוגש למנהל הכללי לא יאוחר מיום 15 בפברואר בכל שנה.

2. בחינה מוקדמת של ההיבטים התכנוניים:

- א. מינהל הוועדה לתכנון ולתקצוב יערוך בדיקות מקדימות בהיבטים התכנוניים של הבקשות ויעביר הערותיו למוסדות טרם הגשת הבקשה המפורטת. אם יידרש הדבר יתבקשו המוסדות להמציא מידע נוסף לגיבוש ההיבט התכנוני.
- ב. הבחינה המוקדמת איננה מהווה אישור של ות"ת או מל"ג להגשת התוכנית המפורטת.
- ג. לא יוגשו לות"ת תוכניות שלא עברו בדיקה תכנונית מוקדמת.

3. הגשת התוכניות המפורטות: הגשת התוכניות המפורטות תיעשה, כמקובל עד כה, במהלך השנה, אלא אם כן תצביע הבדיקה המוקדמת על הצורך להגיש את הבקשה עד לתאריך מסוים, כגון במקרה של ריבוי תוכניות חדשות באותו מקצוע לימוד.

2.1.3.3 שינוי דרך עבודתה של המועצה להשכלה גבוהה

בחדש יוני 2000 החליטה המועצה להשכלה גבוהה לאשר את ההצעה שהוגשה לה על ידי מספר חברי המועצה, בנוגע לשינוי דרך עבודתה של המועצה. על-פי ההחלטה, הוקמו ארבע ועדות משנה של המועצה: ועדת משנה לאוניברסיטאות ומוסדות להכשרת עובדי הוראה; ועדת משנה למוסדות שאינם אוניברסיטאות; ועדת משנה למכללות טכנולוגיות (שם הוועדה שונה ב-26.11.2002 ל-"ועדת משנה לענייני טכנולוגיה והנדסה"); וועדת משנה לשלוחות חו"ל.

הרציונל שעמד בבסיס ההחלטה לארגן את דרך עבודתה של המועצה במתכונת חדשה היה הצורך המתחדד והולך, להותיר מספיק זמן בידי מליאת המועצה כדי לדון בנושאים עקרוניים של מדיניות ותכנון רב-שנתי, ולהטיל על ארבע ועדות המשנה האמורות לטפל בבקשות השוטפות של המוסדות להשכלה גבוהה לפתיחת תוכניות לימודים חדשות, יחידות חדשות ועוד, ולהביא את המלצותיהן לאישור במליאת המועצה להשכלה גבוהה.

כן נקבע כי בהחלטות המחייבות רוב מיוחס של המועצה, כגון הכרה והסמכה, יובאו המלצותיהן של ועדות המשנה לדיון והצבעה במליאת המועצה. חברי המועצה להשכלה גבוהה שולבו בוועדות המשנה האמורות ונבחרו יושבי ראש וממלאי מקום יושבי ראש מקרב חברי המועצה. סדרי עבודתן של ועדות המשנה נקבעו בהחלטת המועצה מיום 12.12.2000.

המתכונת החדשה בדרך עבודתה של המועצה מופעלת הלכה למעשה החל בחודש דצמבר 2000.

2.2 תחומי הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה

מקצועות פארה- רפואיים	רפואת שיניים	רפואה	חקלאות	הנדסה, טכנולוגיה וארכיטקטורה	מתמטיקה, מחשבים ומדעי הטבע	הכשרת מורים	עבודה סוציאלית	אמנויות	משפטים	מדעי החברה	מדעי הרוח	
												האוני' העברית
												הטכניון, מט"ל
												אוני' תל-אביב
												אוני' בר-אילן
												אוני' חיפה
												אוני' בן-גוריון בנגב
												מכון ויצמן למדע
												האוני' הפתוחה
												בצלאל
												האקדמיה למוסיקה
												בי"ס גבוה לטכנולוגיה י-ם
												שנקר
												המכללה האקדמית ת"א - יפו
												המכללה האקדמית עמק יזרעאל
												המכללה האקדמית תל-חי
												המכללה האקדמית ספיר
												המכללה האקדמית הדסה
												המכללה האקדמית יהודה ושומרון

מקצועות פארה - רפואיים	רפואת שיניים	רפואה	חקלאות	הנדסה, טכנולוגיה וארכיטקטורה	מתמטיקה, מחשבים ומדעי הטבע	הכשרת מורים	עבודה סוציאלית	אמנויות	משפטים	מדעי החברה	מדעי הרוח	
				■		■						המכללה הטכנולוגית אורט ע"ש בראודה
				■								המכללה האקדמית להנדסה בנגב
				■								המכללה האקדמית להנדסה בתל-אביב
				■	■			■				מכון אקדמי טכנולוגי חולון
				■								המכללה האקדמית להנדסה בירושלים
					■			■	■	■		המסלול האקדמי של המכללה למינהל בתל-אביב
					■				■	■		המרכז הבינתחומי בהרצליה
					■				■	■		המכללה האקדמית נתניה
				■						■		המרכז האקדמי מדרשת רופין
									■			מכללת שערי משפט
									■			המכללה האקדמית למשפטים
								■				מכללת הסביבה סדנא לעיצוב ואדריכלות
■												המכללה לאופטומטריה
									■	■		הקריה האקדמית קריית אונו
					■		■			■	■	מסלולי לימודים באחריות אקדמית של אוניברסיטאות
						■						מוסדות להכשרת עובדי הוראה

2.3 המוסדות להשכלה גבוהה*

עד שנת תש"ן היתה מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל מושתתת כמעט בלעדית על האוניברסיטאות, שבהן למדו באותה שנה כ-85% מכלל הסטודנטים לתואר ראשון וכל הסטודנטים לתואר שני ושלישי. במהלך שנות התשעים חלה תמורה של ממש במערכת ההשכלה הגבוהה. ככל שמתרחבת הנגישות להשכלה הגבוהה והיא נפתחת לקבוצות חדשות באוכלוסייה, המערכת נעשית מגוונת יותר, כאשר למוסדות שונים יעדים שונים כדי לענות על הדרישות המגוונות של המשק ועל השאיפות השונות של הסטודנטים.

2.3.1 האוניברסיטאות

האוניברסיטה העברית בירושלים

בשנת 1882 העלה פרופ' הרמן שפירא, מראשוני התנועה הציונית ומראשיה, את ההצעה להקים מוסד יהודי לחינוך גבוה. הצעה זו הובאה ביוזמתו לדיון בקונגרס הציוני הראשון בבאזל בשנת 1887. בשנת 1902 פרסמו ד"ר חיים ויצמן, ד"ר פייבל ופרופ' מרטין בובר את החוברת "בית-ספר יהודי גבוה", שבה הסבירו את אופיו של מוסד זה והגדירו את תפקידיו. בשנת 1913 אישר הקונגרס הציוני הי"א את הקמתו וב-1.4.1925 נפתחה האוניברסיטה רשמית על הר-הצופים. הלימודים התקיימו בהר-הצופים עד שנת תש"ח. במהלך מלחמת השחרור נחסמה הדרך להר-הצופים, והאוניברסיטה גלתה לבניינים שכורים שהיו פזורים בחלקיה השונים של הבירה. כעבור שש שנים, בשנת 1954, אישרה ממשלת ישראל הקצאת חלקת אדמה בגבעת רם שבמערב ירושלים, להקמת קריה חדשה לאוניברסיטה העברית. עבודת בנייה מזורזת ומהירה שהחלה באותה שנה אפשרה את העברת רוב מחלקות האוניברסיטה למשכנן החדש וזירזה את הקמתן ופתיחתן של פקולטות, מחלקות ומוסדות שלא היו לאוניברסיטה במשכן הישן. במלחמת ששת הימים נפרצה ושוחררה הדרך להר-הצופים, והחל מתש"ל (1970) חודשה ההוראה על הר-הצופים.

כיום מתקיימים הלימודים באוניברסיטה העברית בארבעה קמפוסים:

הר-הצופים: הפקולטה למדעי הרוח ובית הספר לחינוך, הפקולטה למדעי החברה, בית הספר למינהל עסקים, הפקולטה למשפטים והמכון לקרימינולוגיה, בית הספר לריפוי בעיסוק של "הדסה" והאוניברסיטה, בית הספר לעבודה סוציאלית, המרכז ללימודים קדם-אקדמיים.

גבעת רם: הפקולטה למדעים (בה, בין השאר, בית הספר להנדסה ולמדעי המחשב), בית הספר למדע יישומי, בית הספר לספרנות, לארכיונאות ולמידע, המכון ללימודים מתקדמים.

עין-כרם: (המרכז הרפואי של "הדסה" והאוניברסיטה העברית): הפקולטה לרפואה, הפקולטה לרפואת שיניים, בית הספר לרוקחות ובתי הספר המשותפים לאוניברסיטה ול"הדסה": בית הספר לרפואה, בית הספר לבריאות הציבור ורפואה קהילתית, בית

* נתונים על סטודנטים וסגל במוסדות להשכלה גבוהה ראה בפרק 3, ועל תקציב המערכת בפרק 4.

הספר לרפואת שיניים מיסודה של אחוות אלפה-אומגה ובית הספר לסיעוד הנרייטה סאלד (ושלוחותיו ב"אסף הרופא" וב"קפלן").
 הפקולטה למדעי החקלאות, המזון ואיכות הסביבה, ובה, בין היתר – בית הספר למדעי התזונה ובית הספר לרפואה וטרינרית.

רחובות:

תשס"ב	תשס"א	
21,040	21,040	מס' הסטודנטים
2,255	2,281	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
2,271	2,286	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל

התוכניות להקמת הטכניון החלו שנים רבות לפני קום המדינה ויחד איתן החלו צעדים למימוש תוכניות אלו. ועדה שמינה הקונגרס הציוני החמישי לבדיקת ההשכלה הגבוהה בארץ ישראל, המליצה להקים מוסד ללימוד צעירים במקצועות טכנולוגיים, חקלאיים ודומיהם. שערי הטכניון נפתחו בשנת 1924 (תוכנית להנדסה אזרחית) והוא היה למוסד העברי הראשון והוותיק ביותר ללימודים גבוהים.

בתחילת שנות החמישים, עבר הטכניון ארגון מחדש של המבנה האקדמי, נותק מינהלית מהגופים הציוניים, הפך למוסד עצמאי והסב שמו לטכניון – מכון טכנולוגי לישראל. לשטחי המחקר הקיימים נתווספו שטחים חדשים, בהם – הנדסה חקלאית, הנדסה אווירונאוטית, הנדסת מזון והנדסת תעשייה וניהול. המחלקות למתמטיקה, כימיה ופיסיקה הפכו למחלקות עצמאיות. עם השנים נוספו פקולטות חדשות שענו על הצרכים המשתנים במדינה, כמו ביולוגיה, הנדסת חומרים, חינוך טכנולוגי ומחלקה נפרדת ללימודים כלליים.

במחצית השנייה של שנות השישים נפתחו בטכניון הפקולטה לרפואה (ע"ש רפפורט) והפקולטה למדעי המחשב.

תחילת שנות התשעים בטכניון התאפיינו בהשקעה בתשתית המחקר ובהיערכות לקליטת תלמידים ומדענים עולים. המחקר הוא אחת ממטרותיו האקדמיות העיקריות של הטכניון והוא תורם לקידום המדע והטכנולוגיה בארץ ובעולם, יוצר תשתית מקצועית כללית, תורם לפיתוח תעשיות ומוצרים מתקדמים ומתוחכמים, נותן פתרונות ספציפיים למטרות המשק והחברה בישראל ומהווה בסיס חיוני להכשרתם של סטודנטים ומשתלמים לתארים גבוהים.

תשס"ב	תשס"א	
13,520	13,040	מס' הסטודנטים
1,519	1,439	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
1,446	1,475	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

אוניברסיטת תל-אביב

האוניברסיטה נוסדה בשנת 1956 על ידי עיריית תל-אביב, כשנתאחדו שלוש יחידות אקדמיות קטנות – בית הספר הגבוה למשפט ולכלכלה בתל-אביב, המכון האוניברסיטאי למדעי הטבע והמכון לתרבות ישראל, והוכרה כמוסד עצמאי בשנת 1963. באותה שנה החלה גם בניית הקמפוס ברמת אביב.

הלימודים באוניברסיטה מתקיימים בפקולטה למדעי הרוח, בית הספר לחינוך, הפקולטה לאמנויות, הפקולטה למדעי החברה, בית הספר לעבודה סוציאלית, הפקולטה לניהול, הפקולטה למשפטים, הפקולטה למדעים מדויקים, הפקולטה להנדסה, הפקולטה לרפואה ובה, בין היתר – בית הספר למקצועות הבריאות. פעילות מחקר עניפה מתנהלת במסגרת פקולטות, בתי ספר, מכינות ומרכזי המחקר של האוניברסיטה.

תשס"ב	תשס"א	
26,790	26,300	מס' הסטודנטים
2,829	2,664	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
2,194	2,155	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

אוניברסיטת בר-אילן

שנים אחדות לאחר קום המדינה הוחל ביוזמה לייסד מוסד להשכלה גבוהה בישראל ברוח ערכי היסוד ביהדות. בשנת 1953 הונחה אבן הפינה לאוניברסיטת בר-אילן ובשנת 1955 נפתחה בה שנת הלימודים הראשונה.

אוניברסיטת בר-אילן, כמוסד דתי, רואה בעקרונות היהדות את ייחודו של העם היהודי; מתפקידיה הבסיסיים של האוניברסיטה הוא לטפח את השמירה על עקרונות אלו ולהעמיד תלמידים, חוקרים ואנשי תרבות יודעי תורה וחדורי רוח ביהדות. מיום כינונה שואפת האוניברסיטה לקדם את המדע ואת המחקר בכל שטחי התרבות ובכל מקצועות היהדות.

הלימודים האקדמיים באוניברסיטת בר-אילן מתקיימים במסגרת פקולטות, בתי-ספר, מחלקות ומכונים.

באוניברסיטה חמש פקולטות: הפקולטה למדעי היהדות, הפקולטה למדעי הרוח, הפקולטה למדעי החברה, הפקולטה למדעים מדויקים, הפקולטה למדעי החי והפקולטה למשפטים.

תשס"ב	תשס"א	
22,800	21,810	מס' הסטודנטים
1,130	1,098	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
979	971	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

אוניברסיטת חיפה

אוניברסיטת חיפה הוקמה ביוזמת עיריית חיפה ובחסות האקדמית של האוניברסיטה העברית בירושלים. החל משנת 1970 נהנית האוניברסיטה מעצמאות מוסדית ובשנת 1972 קיבלה הכרה אקדמית מן המועצה להשכלה גבוהה.

אוניברסיטת חיפה רואה בפעילות השירות למען הקהילה אחד מיעדיה החשובים. לכן פיתחה כלים ותוכניות, הנובעים מתוך מצבור הידע והניסיון והכוחות האנושיים הפועלים במוסד.

תוכנית ההוראה האקדמית מתנהלת במסגרת החוגים של הפקולטה למדעי הרוח, הפקולטה למדעי החברה והמתמטיקה, הפקולטה למשפטים, הפקולטה ללימודי רווחה ובריאות, הפקולטה למדעים והוראתם והפקולטה לחינוך ובית הספר לחינוך של התנועה הקיבוצית – "אורנים", המשולב באוניברסיטת חיפה מבחינה אקדמית, תוך שמירה על ייחודו הפדגוגי והקיבוצי.

פעילות המחקר מתנהלת בפקולטות ובבתי ספר במסגרת המכונים ומרכזי המחקר. רשות המחקר באוניברסיטה מעודדת ויוזמת את המחקר באוניברסיטה.

תשס"ב	תשס"א	
14,590	13,850	מס' הסטודנטים
999	975	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
614	578	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

ראשיתה של אוניברסיטת בן-גוריון היא ב"מכון להשכלה גבוהה בנגב" שנוסד בשנת 1964 במטרה לקדם ולפתח את הנגב ולהקים בסביבתו מרכז לתרבות ולמדעים, אשר יעודד את התפתחותה של חברה מודרנית, משכילה וטכנולוגית. בסתיו 1969 הכריז שר החינוך והתרבות רשמית על הקמת אוניברסיטת הנגב ועם מותו של דוד בן-גוריון ז"ל, בנובמבר 1973, הוסב שמה ל"אוניברסיטת בן-גוריון בנגב".

חלקם הגדול של התלמידים באוניברסיטת בן-גוריון הם תושבי באר-שבע וסביבתה, אולם רבים מגיעים ממרכז הארץ ומצפונה. חלק מציבור התלמידים הם מורים במוסדות חינוך באזור. רבים מועסקים במפעלים בסביבה, הן בתפקידים מינהליים והן כאנשי מקצוע.

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב הוסמכה על ידי המועצה להשכלה גבוהה להעניק תואר "בוגר", תואר "מוסמך" ותואר "דוקטור לפילוסופיה" בפקולטה למדעי הטבע, בפקולטה למדעי ההנדסה, בפקולטה למדעי הבריאות ובפקולטה למדעי הרוח והחברה. בית הספר לניהול הוסמך להעניק תואר "בוגר" ותואר "מוסמך" במינהל עסקים (M.B.A.).

אוניברסיטת בן-גוריון מקיימת פעילות מחקרית עניפה במסגרת המכון לחקר המדבר בשדה בוקר, המרכז למורשת בן-גוריון והמכון למחקר שימושי ע"ש ברגמן בקמפוס בבאר-שבע.

תשס"ב	תשס"א	
17,920	16,910	מס' הסטודנטים
1,497	1,452	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
1,227	1,144	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

מכון ויצמן למדע

ראשית מכון ויצמן בהחלטתו משנת 1933 של ד"ר חיים ויצמן, מנהיג הציונות העולמית, לייסד מרכז למחקר מדעי בקרב הקהילה העברית החקלאית בארץ ישראל. בשנת 1934 הוקם מכון מחקר ע"ש זיו בו פעלו 10 מדענים, בהם ד"ר ויצמן עצמו, בתחומי הכימיה האורגנית והביוכימיה. עם השנים התרחבה הפעילות המחקרית-מדעית במכון זיו. בשנת 1949 הוצהר באופן רשמי על הקמתו של מכון ויצמן למדע (ברחובות), בו פעלו 60 מעבדות מחקר בתחומים הבאים: כימיה אורגנית ואנאורגנית, ביוכימיה, בקטריוולוגיה, אופטיקה, אלקטרוניקה, פולימרים, איזוטופים, מתמטיקה שימושית (כולל גיאופיסיקה) וביו-פיסיקה. בשנת 1958 החליט מכון ויצמן למדע שבשלה השעה להתחיל באופן פורמלי בהוראת סטודנטים לתארים מתקדמים ("מוסמך" ו"דוקטור") והקים את "מדרשת פיינברג". ועדה משותפת של מכון ויצמן למדע והאוניברסיטה העברית בירושלים הוקמה כדי לאשר את עבודות הדוקטורט של תלמידי מחקר בשני המוסדות. ועדה זו הפסיקה את פעילותה בשנת 1971. בשנת 1968 הקים מכון ויצמן את המחלקה להוראת המדעים, שראתה את ייעודה המקצועי בהבאת רפורמה חינוכית למדינת ישראל.

כיום מונה המכון 17 מחלקות מדעיות המקובצות בחמש פקולטות: מתמטיקה ומדעי המחשב, פיסיקה, כימיה, ביוכימיה וביולוגיה, ומחלקה נוספת הקשורה למדרשת פיינברג.

צוות המכון מורכב ממדענים, צוות טכני-מדעי, בתר-דוקטורנטים, תלמידי דוקטורט, תלמידי "מוסמך" וסגל מינהלי.

תשס"ב	תשס"א	
866	800	מס' הסטודנטים
407	412	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
973	1,001	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

האוניברסיטה הפתוחה

בשנת 1971 המליצה הוועדה לחינוך על-תיכון, בראשות פרופ' שניאור ליפסון, להקים אוניברסיטה פתוחה בישראל, במתכונת הדומה לזו של האוניברסיטה הפתוחה בבריטניה. מר מקס רואו, מנהל קרן רוטשילד, הגיש באופן בלתי תלוי תזכיר לקרן רוטשילד, ובו הציע לבדוק אפשרות של הקמת אוניברסיטה פתוחה בישראל. הקרן פנתה לממשלת ישראל והקימה ועדת מומחים, בראשות פרופ' וילבור שרם מאוניברסיטת סטנפורד שבארה"ב, לבדיקת ההצעה. ב-1972 המליצה ועדת שרם להקים אוניברסיטה פתוחה בישראל. ב-19.8.1972 החליטה ממשלת ישראל על הקמת האוניברסיטה הפתוחה בעקבות דו"ח ועדת שרם ובהתאם להצעת קרן רוטשילד, כאשר הקרן לוקחת על אחריותה את הקמת האוניברסיטה ואת מימון פעולותיה במשך שנות התפתחותה הראשונות.

ב-1973 התירה המועצה להשכלה גבוהה לקיים את האוניברסיטה הפתוחה כמוסד להשכלה גבוהה. החל משנת 1980 האוניברסיטה הפתוחה היא מוסד אקדמי מוכר המוסמך להעניק תואר אקדמי "בוגר אוניברסיטה" (B.A.).

האוניברסיטה הפתוחה מקיימת לימודים לתואר "בוגר" בתחומי מדעי הרוח, מדעי החברה, מדעי הטבע, מדעי החיים, וכן בהנדסת תעשייה וניהול. שיטת הלימודים באוניברסיטה היא ייחודית ומבוססת בעיקרה על חומר כתוב והוראה מרחוק. כן מוסמכת האוניברסיטה להעניק תואר שני במדעי המחשב, בלימודי דמוקרטיה, במחשבה ביולוגית ובמינהל עסקים.

תשס"ב	תשס"א	
36,710	35,215	מס' הסטודנטים
270	265	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
448	425	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

2.3.2 המוסדות להשכלה גבוהה שאינם אוניברסיטאות

עד לראשית שנות התשעים היו ארבעה מוסדות להשכלה גבוהה בתקצוב ות"ת שאינם אוניברסיטאות, מהם שתי אקדמיות לאמנויות ושני בתי-ספר גבוהים לטכנולוגיה.

בצלאל – אקדמיה לאמנות ולעיצוב ירושלים

ב-1903, פרופ' בוריס שץ, מראשי האקדמיה לאמנות בסופיה, בולגריה, מלהיב את תאודור הרצל להקים בארץ ישראל בית ספר למלאכת האמנות. ב-1906 ייסד שץ בירושלים את "בצלאל", שמטרותיו הכשרת בני ירושלים למלאכת כפיים, גיבוש אמנות ואמנים יהודיים מקוריים ומציאת ביטוי חזותי לעצמאות הרוחנית הלאומית הנכספת המבקשת לערוך סינטזה בין המסורת האמנותית

האירופית, המסורת העיצובית היהודית במזרח ובמערב ושל אלה עם תרבותה המקומית של ארץ ישראל. ב-1952 התחילה הממשלה להשתתף בתקציב בצלאל.

ב-1957 קיבל המוסד הכרה כמוסד להשכלה גבוהה והוסמך להעניק את התואר "בוגר באמנות" במחלקה לקדרות ובמחלקה לאמנות. במרוצת הזמן הוסמכה בצלאל להעניק תואר ראשון במחלקות נוספות.

התארים המוענקים כיום: "בוגר באמנות" (B.F.A.) במחלקות לאמנות וצילום; "בוגר בעיצוב" (B.Des.) במחלקות לעיצוב גרפי, צורפות, עיצוב תעשייתי, עיצוב קרמי; וכן תואר "בוגר בארכיטקטורה" (B.Arch.) במחלקה לארכיטקטורה.

בסוף שנה"ל תשס"ב קיבל המוסד אישור לפתוח שתי תוכניות לימודים לתואר שני – האחת, משותפת עם האוניברסיטה העברית, לתואר MFA באמנויות, והשנייה לתואר M.Des בעיצוב תעשייתי. תוכניות אלה אמורות להיפתח בשנה"ל תשס"ג.

תשס"ב	תשס"א	
1,351	1,293	מס' סטודנטים
136	138	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
76	75	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

האקדמיה למוסיקה ולמחול ע"ש רובין בירושלים

האקדמיה למוסיקה ולמחול ע"ש רובין בירושלים נוסדה בשנת 1947. האקדמיה מקנה לבוגריה הכשרה מקצועית בתחומי היצירה, הביצוע וההוראה של אמנות המוסיקה והמחול.

הלימודים באקדמיה מיועדים לפיתוח הרגישות האמנותית ולהעשרת הידע בשטחים ובתחומים לקראתם מוכשרים בוגרי האקדמיה – כאמנים יוצרים, כמבצעים וכמורים.

האקדמיה למוסיקה ולמחול מעניקה תואר "בוגר במוסיקה" (B.Mus.), תואר "בוגר בהוראת המוסיקה" (B.Ed.Mus.), תואר "בוגר אוניברסיטה" (B.A.Mus.) במשותף עם הפקולטה למדעי הרוח של האוניברסיטה העברית, תואר "מוסמך אוניברסיטה" (M.A.Mus.) במשותף עם הפקולטה למדעי הרוח של האוניברסיטה העברית, ותואר אמן (Artists Diploma) באמנויות הביצוע, תורת המוסיקה, קומפוזיציה וניצוח, מחול ותנועה.

תשס"ב	תשס"א	
473	494	מס' סטודנטים
80	99	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
27	26	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

בית ספר גבוה לטכנולוגיה – מכון לב ירושלים

בי"ס גבוה לטכנולוגיה – מכון לב ירושלים – נוסד בשנת 1969. בית הספר הוא מוסד להשכלה גבוהה המשלב לימודים אקדמיים ויישומיים עם לימודי תורה במתכונת ישיבה גבוהה.

המכון הוכר כמוסד להשכלה גבוהה הרשאי להעניק תארים אקדמיים בשנת 1974.

בי"ס גבוה לטכנולוגיה – מכון לב ירושלים – מוסמך להעניק תואר אקדמי "בוגר בטכנולוגיה ומדע שימושי" (B.Tech) בחוגים: פיסיקה ואלקטרו-אופטיקה; הנדסת אלקטרוניקה; מדעי המחשב; הנדסת תעשייה וניהול; תואר "בוגר" בניהול ושיווק טכנולוגיה; תואר "בוגר" בחשבונאות ניהולית ומערכות מידע.

תשס"ב	תשס"א	
1,463	1,251	מס' סטודנטים
152	142	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
98	80	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

שנקר – בית ספר גבוה להנדסה ולעיצוב

בית הספר הגבוה על שם שנקר נוסד ביוזמת ממשלת ישראל, בהתאם להחלטת הוועידה הכלכלית הבינלאומית הראשונה שהתקיימה בירושלים בשנת 1968, בה נקבע כי יש להקים מוסד להשכלה גבוהה אשר יענה על הצורך בהוראה, במחקר, בפיתוח ובהכשרת עתודה מקצועית אקדמית בתחום תעשיית הטקסטיל.

שנקר פתח את שעריו בשנת 1970. החל משנת 1977 קיבל המוסד הכרה אקדמית. שנקר מכשיר בתחום הטכנולוגי מהנדסים, אנשי ניהול ומחשבים הזכאים להירשם בפנקס המהנדסים, ובתחומי העיצוב בוגרים המועסקים כמעצבים בעלי רקע תעשייתי לצורכי השוק.

שנקר מעניק תואר אקדמי בתחומים הבאים: הנדסת טקסטיל: "בוגר בטכנולוגיה (טקסטיל)", הנדסת פלסטיקה וגומי (פולימרים): "בוגר בטכנולוגיה (פלסטיקה)", מחשוב תעשייתי: "בוגר בטכנולוגיה (מחשוב תעשייתי)", הנדסת תעשייה וניהול: "בוגר בטכנולוגיה (הנדסת תעשייה וניהול)", כימיה תעשייתית: "בוגר בטכנולוגיה (טקסטיל)", עיצוב אופנה: "בוגר בעיצוב (אופנה)", עיצוב טקסטיל: "בוגר בעיצוב (טקסטיל)", עיצוב תכשיטים: "בוגר בעיצוב (תכשיטים)". בשנה"ל תשס"ב קיבל ביה"ס שנקר אישור מהמועצה להשכלה גבוהה לפתוח תוכנית לימודים לתואר ראשון ב"עיצוב תעשייתי", והתוכנית תיפתח בשנה"ל תשס"ג.

תשס"ב	תשס"א	
1,451	1,164	מס' סטודנטים
168	114	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
71	53	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

2.3.3 מכללות אקדמיות כלליות

בשנת 1993 החליטה המועצה להשכלה גבוהה, בהמלצת ות"ת, על הקמת ארבע מכללות אקדמיות. שלוש מכללות – שתיים במחוז הצפון ואחת במחוז הדרום – יתפתחו ממכללות אזוריות שהיו באחריות אקדמית של אחת האוניברסיטאות, ואחת – בתל-אביב – תקום מן היסוד כמכללה אקדמית.

המכללה האקדמית של תל-אביב יפו

המכללה האקדמית של תל-אביב יפו הוקמה בשנת 1994 בשיתוף פעולה אקדמי עם אוניברסיטת תל-אביב.

המכללה הוכרה כמוסד להשכלה גבוהה באפריל 1996 והוסמכה להעניק תואר אקדמי ראשון (B.A.) בתחומים: חברה ופוליטיקה, כלכלה וניהול, מדעי ההתנהגות ומדעי המחשב. בשנה"ל תשס"ב קיבלה המכללה אישור מהמועצה להשכלה גבוהה לפתוח תוכנית לימודים לתואר שני במדעי המחשב, והתוכנית תיפתח בשנה"ל תשס"ג.

תשס"ב	תשס"א	
2,231	2,246	מס' סטודנטים
105	97	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
44	42	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

המכללה האקדמית עמק יזרעאל

לימודים אקדמיים במכללת עמק יזרעאל התקיימו במשך שנים רבות באחריות אקדמית של אוניברסיטת חיפה. בשנת 1994 (שנת הלימודים תשנ"ה) החלה המכללה לפעול כמוסד אקדמי עצמאי, באישור המועצה להשכלה גבוהה.

בדצמבר 1996 קיבלה המכללה היתר מן המועצה לקיים מוסד להשכלה גבוהה.

ביוני 1997 החליטה המועצה להשכלה גבוהה להעניק למכללה האקדמית עמק יזרעאל הכרה והסמכה להעניק תואר ראשון בחוג הרב-תחומי במדעי החברה ובחוג למדעי ההתנהגות. בהמשך קיבלה המכללה הסמכה להעניק תואר ראשון בכלכלה וניהול ובמינהל מערכות בריאות. בנוסף, אישרה המועצה להשכלה גבוהה שדרוג של שתיים מן המגמות בחוג הרב-תחומי, כך שהתואר המוענק הוא: תואר ראשון ב"מדעי המדינה ולימודים רב-תחומיים" ותואר ראשון ב"סוציולוגיה ואנתרופולוגיה ולימודים רב-תחומיים". כמו כן, קיבלה המכללה אישור לפתוח תוכנית לימודים לתואר ראשון ב"שירותי אנוש".

תשס"ב	תשס"א	
2,643	2,318	מס' סטודנטים
120	103	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
64	56	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

המכללה האקדמית תל-חי

לימודים אקדמיים במכללת תל-חי התקיימו באחריות האקדמית של אוניברסיטת חיפה. בשנת 1994 החלה המכללה לפעול כמוסד עצמאי, וביוני 1997 קיבלה את הכרת המועצה כמוסד להשכלה גבוהה.

במכללה שני בתי-ספר ובהם שבעה חוגים ותוכניות לימודים: ביה"ס למדעים וטכנולוגיה מעניק תואר B.Sc. בביוטכנולוגיה ובמדעי הסביבה, תואר B.Sc. במדעי המחשב ותואר ראשון B.Sc. במדעי המזון והתזונה. ביה"ס למדעי החברה והרוח מעניק תואר B.A. בחוגים: כלכלה וניהול, עבודה סוציאלית, לימודים רב-תחומיים וחינוך. רבים מבוגרי החוג מתקבלים ללימודים מתקדמים באוניברסיטאות, בטכניון ובמכון ויצמן.

תשס"ב	תשס"א	
1,241	1,044	מס' סטודנטים
90	65	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
16	18	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

המכללה האקדמית ספיר

לימודים אקדמיים במכללת הנגב ע"ש ספיר התקיימו באחריות האקדמית של אוניברסיטת בן-גוריון. בשנת 1994 נפתחו במכללת הנגב לימודים לתואר בוגר, ובשנת 1998 קיבלה המכללה הכרה כמוסד להשכלה גבוהה. בצד לימודים לתואר בוגר של המכללה האקדמית ספיר ממשיכה מכללת הנגב ע"ש ספיר לקיים מסלול של לימודים אקדמיים בחסות אקדמית של אוניברסיטת בן-גוריון.

המכללה הוסמכה להעניק תואר B.A. בתחומים הבאים: תקשורת יצירה וביקורת; ניהול תעשייתי; מינהל ומדיניות ציבורית; מערכות תוכנה; לוגיסטיקה; שיווק טכנולוגי; מדעי הרוח והחברה. בנוסף, קיבלה המכללה אישור לפרסם את תוכנית הלימודים ב"אמנות הקולנוע והטלוויזיה" ולרשום אליה תלמידים.

תשס"ב	תשס"א	
2,013	1,522	מס' סטודנטים
99	142	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
83	55	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

מכללה אקדמית הדסה ירושלים

מכללת הדסה נוסדה בירושלים על ידי ארגון נשות הדסה בארה"ב בשנת תש"ל.

המכללה הוכרה כמוסד להשכלה גבוהה ביולי 1998 והוסמכה להעניק את התואר B.A. במדעי המחשב. בהמשך הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון באופטומטריה וכן תואר ראשון B.Tech. במעבדות רפואיות. ביולי 2001 שונה שם התוכנית "מעבדות רפואיות" ל"מדעי המעבדה הרפואית". כמו כן, ניתן למכללה אישור פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"הפרעות בתקשורת".

המכללה, שקמה כמוסד חוץ-תקציבי, עברה לתקצוב ות"ת בשנת תש"ס.

תשס"ב	תשס"א	מס' סטודנטים
660	646	
55	48	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)

המרכז האקדמי – מדרשת רופין

מדרשת רופין נוסדה בשנת 1949 כמוסד להכשרה מקצועית המשרת את צורכי התנועה ההתיישבותית. בפברואר 1981 הוכרה המדרשה כמוסד להשכלה גבוהה והוסמכה להעניק תואר אקדמי ראשון בחוג לכלכלה ומינהל של המשק השיתופי. בשנת 1995 הוסב שמה של התוכנית ל"כלכלה ומינהל". תוכנית זו תוקצבה ע"י ות"ת.

בשנת תשנ"ח הוסמך המרכז האקדמי רופין להעניק תואר אקדמי ראשון ב"כלכלה וחשבונאות" וב"מינהל עסקים". בתשנ"ט הוסמך המרכז להעניק תואר ראשון ב"מדעי ההתנהגות". כמו כן ניתן אישור פרסום והרשמה לתוכניות הלימודים בביה"ס להנדסה ולתוכנית הלימודים לתואר ראשון במדעי הים והסביבה הימית.

המוסד, שקם כמוסד חוץ-תקציבי, עבר לתקצוב ות"ת בשנת תשס"ב.

תשס"ב	תשס"א	מס' סטודנטים
2,290	1,570	
		(כולל סטודנטים בכל המסלולים האקדמיים, ות"ת תומכת רק בחלקם)

המכללה האקדמית יהודה ושומרון

המכללה האקדמית יהודה ושומרון הוקמה בשנת 1982 ביישוב אריאל, והחל משנת תש"ס היא מתוקצבת על-ידי ות"ת.

על-פי סעיף 28א' לחוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון תשנ"ה) רשאית המועצה להשכלה גבוהה להכיר בתואר של מוסד להשכלה גבוהה שהוכר או שניתן לו היתר על-ידי המועצה להשכלה גבוהה שהוקמה על-ידי מפקד יהודה ושומרון על יסוד כללים שתקבע לעניין זה. על בסיס תיקון חוק זה, מכירה המועצה להשכלה גבוהה בתארים שמעניקה המכללה האקדמית יהודה ושומרון, ושהוסמכה להעניקם על-ידי המועצה להשכלה גבוהה של יהודה ושומרון.

במכללה קיימים כיום שני מסלולים אקדמיים מקבילים: מסלול עצמאי ומסלול באחריות אקדמית של אוניברסיטת בר-אילן. בנוסף, מפעילה המכללה בקמפוס שלה באריאל מכינות קדם-אקדמיות לאלה מבין הסטודנטים אשר אינם עומדים בתנאי הקבלה ומעוניינים ללמוד במכללה.

במסגרת המסלול העצמאי הכירה המועצה להשכלה גבוהה בתארים הבאים, שמעניקה המכללה (ושהוסמכה להעניקם ע"י מל"ג יו"ש): תואר ראשון (B.Tech) בהנדסת חשמל ואלקטרוניקה; בהנדסת כימיה וביוטכנולוגיה; בהנדסת תעשייה וניהול; ובהנדסה אזרחית. תואר ראשון (B.A.) בכלכלה ומינהל עסקים; במדעי ההתנהגות; ובעבודה סוציאלית. תואר ראשון (B.Arch) בארכיטקטורה.

במסגרת המסלול שבאחריות האקדמית של אוניברסיטת בר-אילן, מתקיימות במכללה האקדמית יהודה ושומרון התוכניות הבאות: לתואר ראשון (B.Sc.) במדעי המחשב; במתמטיקה; בפיסיקה; בסטטיסטיקה; ובמדעי החי (מקצוע מורחב). לתואר ראשון (B.A.) במדעי המחשב (מקצוע ראשי) ומתמטיקה (מקצוע משני); וברב-תחומי במדעי החברה.

על-פי בקשת המכללה, החליטה ות"ת בינואר 2001 להעביר לבדיקת מל"ג יו"ש שש תוכניות שמופעלות כיום במכללה באחריות אקדמית של אוניברסיטת בר-אילן – תוכניות שהמכללה מבקשת לקיימן כתוכניות עצמאיות: תוכנית במדעי המחשב ומתמטיקה, תוכנית רב-תחומית במדעי הרוח והחברה, תוכנית בביוטכנולוגיה מולקולרית וכימיה ביוטכנולוגית, תוכנית בלימודי האזור, תוכנית בפיסיקה יישומית ותוכנית בחינוך.

תשס"ב	תשס"א	מס' סטודנטים
3,119	2,484	
132	..	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)

2.3.4 מכללות טכנולוגיות

במקביל להקמת המכללות האקדמיות החליטה המועצה להשכלה גבוהה בשנת תשמ"ד, בהמלצת ות"ת, כי שלוש מכללות להכשרת הנדסאים תפתחנה תוכניות אקדמיות לתואר "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech), בדרום, בצפון ובמרכז (ראה פרק 2.1.1.7).

במסגרת הרחבת מערכת ההשכלה הגבוהה, החליטה המועצה להשכלה גבוהה ביולי 1998 על תקצוב המכון האקדמי טכנולוגי חולון (לשעבר המרכז לחינוך טכנולוגי בחולון) ולהעניק לו היתר לפתוח מוסד להשכלה גבוהה.

בנובמבר 1998 החליטה המועצה להשכלה גבוהה לאשר עקרונית הקמה של מכללה טכנולוגית בירושלים, וזאת לשם חיזוק העיר מבחינת פיתוחן של התעשיות הטכנולוגיות עתירות הידע.

המכללה האקדמית להנדסה אורט ע"ש בראודה

מכללת אורט ע"ש בראודה בכרמיאל הוקמה בשנת 1988 על ידי הרשת העולמית של אורט כמכללה להכשרת הנדסאים. בשנת 1995 נפתחו במכללה לימודים אקדמיים לתואר "בוגר בטכנולוגיה". בשנת 1996 הוכרה המכללה כמוסד להשכלה גבוהה להכשרת מהנדסים.

המוסד מעניק תואר "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech.) במסלולים: הנדסת חשמל ואלקטרוניקה, הנדסת מכונות, הנדסת תעשייה וניהול, הנדסת ביוטכנולוגיה והנדסת תוכנה.

ההכשרה במכללה נעשית בשני מסלולים: מסלול ארבע-שנתי, ומסלול דו-שנתי המיועד להנדסאים (כולל סמסטר השלמה, בו חייבים ההנדסאים לפני כניסתם לתוכנית הרגילה).

תשס"ב	תשס"א	
1,811	1,477	מס' סטודנטים
158	157	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
41	33	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

המכללה האקדמית להנדסה בנגב

המכללה הוקמה בשנת 1954 כמרכז טכנולוגי להכשרה מקצועית. בשנת 1995 נפתחו במכללה לימודים אקדמיים לתואר "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech.) בתחומים הבאים: הנדסת בניין, הנדסת חשמל, הנדסה כימית והנדסת תעשייה וניהול.

בשנת 1999 הוכרה המכללה כמוסד להשכלה גבוהה להכשרת מהנדסים והוסמכה להעניק תואר "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech.) בתחומים דלעיל. בנובמבר 2000 הוסמכה המכללה להעניק "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech.) בהדסת תוכנה. ביוני 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר אקדמי "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech.) בהנדסת אלקטרוניקה.

ההכשרה נעשית בשני מסלולים: מסלול ישיר ארבע-שנתי, ומסלול דו-שנתי המיועד להנדסאים (כולל סמסטר השלמה במקצועות היסוד).

תשס"ב	תשס"א	
1,885	1,351	מס' סטודנטים
114	88	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
65	45	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

המכללה האקדמית להנדסה בתל-אביב

לימודים אקדמיים לתואר "בוגר בטכנולוגיה" נפתחו במכללה בשנת הלימודים תשנ"ז (1996/97) בתחומים: הנדסת חשמל ואלקטרוניקה, הנדסת תוכנה ומחשבים, והנדסת מכונות וייצור. בשנת 1999 הוכרה המכללה כמוסד להשכלה גבוהה להכשרת מהנדסים.

ההכשרה נעשית בשני מסלולים: מסלול ישיר ארבע-שנתי, ומסלול דו-שנתי המיועד להנדסאים (כולל סמסטר השלמה בו חייבים ההנדסאים לפני כניסתם לתוכנית הרגילה).

תשס"ב	תשס"א	
1,508	1,267	מס' סטודנטים
124	107	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)
31	28	סגל טכני ומינהלי (בשווי ערך משרות שלמות)

מכון אקדמי טכנולוגי חולון (לשעבר המרכז לחינוך טכנולוגי בחולון)

בשנת 1969 הוקם "המכון האוניברסיטאי לטכנולוגיה חולון" ובשנת 1970 למדו בו כ-100 סטודנטים בשלוש מחלקות: הנדסת חשמל ואלקטרוניקה, הנדסת מכונות והנדסת תעשייה וניהול. בעקבות הדרישה למורים אקדמיים למערכת החינוך הטכנולוגי בשנות ה-70 פנה המכון להכשרת מורים. שמו הוסב ל"מרכז לחינוך טכנולוגי חולון", נוספו בו מסלולי לימוד חדשים והוקמה המחלקה לעיצוב. בשנת 1977 נחתם הסכם חסות עם אוניברסיטת תל-אביב, לפיו החל המכון להעניק תואר בוגר בחינוך טכנולוגי (B.Sc.T.E.) לבוגרי המחלקות להנדסת חשמל ואלקטרוניקה, להנדסת מכונות ולעיצוב. המחלקות למדעים ולחינוך הפכו בעיקר ליחידות תומכות בלימודי המדעים המדויקים וההוראה הטכנולוגית בכל תוכניות הלימודים. בשנות ה-90 פנה המכון להכשרת כוח אדם בתחומי הטכנולוגיה העילית. ביולי 1998 קיבל המכון היתר לקיים תוכנית לימודים לקראת תואר ראשון ב"ניהול טכנולוגיה".

בשנת תש"ס קיבל המכון הכרה זמנית והסמכה זמנית להעניק תואר ראשון (B.Sc.) בניהול טכנולוגיה, ועבר מתקצוב משרד החינוך לתקצוב הוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה, תחת השם החדש "מכון אקדמי טכנולוגי חולון". המכון הוסמך להעניק תואר אקדמי "בוגר במדעים" (B.Sc.) בהנדסת חשמל ואלקטרוניקה, "בוגר" בעיצוב תעשייתי; "בוגר" בעיצוב פנים; ו"בוגר" בתקשורת חזותית. כמו כן הוענקה למוסד הסמכה זמנית לשנתיים להעניק תואר "בוגר" במדעי המחשב (מותנה בהגשת דו"ח התפתחות לקראת הרישום לשנה"ל תשס"ג).

בחדש ינואר 2002 ניתנה למכון הכרה קבועה ובלתי מותנית כמוסד להשכלה גבוהה.

תשס"ב	תשס"א	
2,154	2,042	מס' סטודנטים
168	157	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)

המכללה האקדמית להנדסה בירושלים

בישיבתה ביום 3.11.1998 החליטה המועצה להשכלה גבוהה לאשר עקרונית את הקמת המכללה הטכנולוגית בירושלים. מטרת הקמתה היא חיזוקה של ירושלים מבחינת פיתוחן של התעשיות הטכנולוגיות עתירות הידע בעיר. בפברואר 1999 החליטה המועצה להשכלה גבוהה לאשר למכללה לפרסם את דבר פתיחתן של תוכניות הלימודים ב"הנדסת תוכנה" וב"הנדסת חומרים מתקדמים" ולרשום אליהן תלמידים החל משנת הלימודים תש"ס. ביולי 2000 החליטה המועצה לאשר למכללה לפרסם את דבר פתיחתה של תוכנית הלימודים ב"הנדסת תעשייה וניהול" ולרשום אליה תלמידים החל משנת תשס"א.

ביוני 2001 הוענק למכללה היתר זמני ומותנה לשנה לפתוח מוסד להשכלה גבוהה ולקיים בו תוכניות לימודים בתחומים: הנדסת תוכנה, הנדסת חומרים מתקדמים והנדסת תעשייה וניהול. כן קיבלה המכללה אישור לפתוח תוכנית לימודים חדשה ב"הנדסת אלקטרוניקה" ולרשום אליה תלמידים. ביוני 2002 החליטה המועצה להפוך את ההיתר הזמני והמותנה ל"היתר".

תשס"ב	תשס"א	מס' סטודנטים
347	206	
45	23	סגל אקדמי (בשווי ערך משרות שלמות)

2.3.5 מוסדות להשכלה גבוהה ללא תמיכה מתקציבים ציבוריים

סעיף 17א' לחוק המועצה להשכלה גבוהה התשי"ח-1958, קובע שיהיו אמות מידה שוויוניות ב"תקצוב המדינה במוסדות להשכלה גבוהה שהמדינה משתתפת בתקציביהם". מכאן שהחוק מכיר בכך שיש מוסדות להשכלה גבוהה שהמדינה אינה משתתפת בתקציביהם.

מוסדות אשר המדינה אינה משתתפת בתקציביהם הם אלה שביקשו אישור להקמתם מבלי שיעמדו במבחן של צורכי החברה והמדינה. בכך בחרו מוסדות אלה לפעול מחוץ למסגרת התכנון והתקצוב של המדינה. המועצה דנה בבקשתם רק לאחר שקיבלו על עצמם כתנאי להיות מוסדות שהמדינה איננה משתתפת בתקציביהם.

ות"ת נתבקשה על-ידי המועצה להשכלה גבוהה לבדוק את החוסן הכלכלי של מוסד המבקש הכרה, או של מוסד מוכר המבקש הסמכה להעניק תואר חדש, כדי להבטיח שהמוסד יוכל לעמוד בהתחייבויות כלפי התלמידים הלומדים בו. כן נבחנת עמידתו של המוסד בשאר סעיפי חוק המל"ג לרבות היותו עצמאי לגמרי עפ"י סעיף 15 לחוק המועצה להשכלה גבוהה.

על מוסד להשכלה גבוהה שהמדינה איננה משתתפת בתקציבו לא חלים הכללים הנוהגים במוסדות מתוקצבים: המוסד חופשי לגבות שכר לימוד לפי שיקול דעתו (בעוד שבמוסדות מתוקצבים שכר הלימוד נקבע על-ידי ועדה ציבורית הממונה על-ידי הממשלה); אין פיקוח על השכר ותנאי ההעסקה של סגלי המורים והעובדים (המוסדות המתוקצבים נדרשים לפעול בהתאם להסכמי שכר מאושרים

על-ידי הממונה על השכר באוצר); וכמו-כן אין המוסד כפוף לשיקולי תכנון ותקצוב לגבי מספר הסטודנטים.

בשנים תשס"א ותשס"ב היו שישה מוסדות להשכלה גבוהה שאינם נתמכים מתקציבי המדינה ואשר מלמדים מגוון של מקצועות, ובהם משפטים, מינהל עסקים, חשבונאות, מדעי ההתנהגות, תקשורת, מדעי המחשב, ממשל, בנקאות וביטוח. בנוסף, קיימים שני מוסדות שאינם נתמכים מהקופה הציבורית, אשר קיבלו הכרה זמנית והסמכה זמנית בלבד: "מכללת הסביבה – הסדנא לעיצוב ואדריכלות" ו"המכללה לאופטומטריה".

שתי מכללות, המלמדות מגוון רחב של מקצועות אקדמיים והחלו את דרכן כמכללות שאינן נתמכות, הפכו למכללות מתוקצבות: המכללה האקדמית הדסה היתה למוסד מתוקצב החל בשנת תש"ס; המרכז האקדמי רופין עבר לתקצוב ות"ת בתשס"ב.

המסלול האקדמי של המכללה למינהל בתל-אביב

המסלול הוקם על ידי המכללה למינהל, כפועל יוצא של המדיניות החברתית של המכללה ושל מייסדיה. בראשית פעילותה, נקראה רשת פעילות ההדרכה של הסתדרות הפקידים "המדרשה למינהל", תוצר מיזוג (מ-1977) של שני גופים: המדרשה למינהל והאוניברסיטה לכלכלה ומדעי החברה. משנת 1978 פעל המוסד בהיתר המועצה להשכלה גבוהה תחת השם: "מוסד להשכלה גבוהה במינהל עסקים". מ-1979 השתנה השם ל-"המסלול האקדמי ללימודי מינהל עסקים בתל-אביב" ומ-1980 – "המסלול האקדמי של המכללה למינהל בתל-אביב".

המוסד הוסמך להעניק תואר אקדמי ראשון במינהל עסקים בשנת 1986. כיום המוסד מוסמך להעניק תואר "בוגר בעסקים" (Bachelor of Business); תואר ראשון בלימודי משפטים "בוגר במשפטים" (LL.B.); תואר ראשון (B.A.) בחוג לתקשורת, בכלכלה וניהול, במדעי ההתנהגות, במדעי המחשב; תואר ראשון (B.Design (interior)) בעיצוב פנים; תואר שני במינהל עסקים (M.B.A.).

המרכז הבינתחומי הרצליה

המרכז הבינתחומי הרצליה פתח את שעריו בשנה"ל תשנ"ה (1994) לאחר שהוכר כבית ספר למשפטים המוסמך להכשיר עורכי דין לפי חוק לשכת עורכי הדין התשכ"א-1961, כפי שתוקן בשנת 1990. בחודש ינואר 1998 הוכר המרכז הבינתחומי כמוסד להשכלה גבוהה.

המרכז מוסמך להעניק את התארים הבאים: תואר ראשון במשפטים (LL.B.), תואר ראשון במינהל עסקים (B.A.), תואר ראשון במינהל עסקים עם התמחות בחשבונאות (B.A.), תואר ראשון במדעי המחשב (B.A.) ותואר ראשון בממשל (B.A.). כמו כן, מוסמך המרכז להעניק תואר שני במינהל עסקים (M.B.A.).

הפעילות במוסד מתקיימת במסגרת ארבעה בתי ספר: למשפטים, למינהל עסקים, למדעי המחשב ולממשל.

המכללה האקדמית נתניה

המכללה האקדמית נתניה הוקמה בשנת 1995 לאחר שהוכרה כבית ספר למשפטים המוסמך להכשיר עורכי דין לפי חוק לשכת עורכי הדין התשכ"א-1961, כפי שתוקן בשנת 1990. בחודש ינואר 1998 הוכרה המכללה כמוסד להשכלה גבוהה.

במכללה פועלים שישה בתי ספר, המקיימים שש תוכניות לימודים, בהן הוסמכה להעניק תואר B.A. ו-L.L.B. (במשפטים); ביה"ס למשפטים; ביה"ס למינהל עסקים; ביה"ס למדעי המחשב; ביה"ס למדעי ההתנהגות; ביה"ס לביטוח; וביה"ס לתקשורת. כמו כן, ניתן למכללה אישור פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"בנקאות ושוק ההון" ולתוכנית לתואר שני ב"מינהל עסקים".

שערי משפט – המכללה ללימודי משפט

מכללת שערי משפט פתחה את שעריה בשנת תשנ"ה (1994), לאחר שהוכרה כבית ספר למשפטים המוסמך להכשיר עורכי דין לפי חוק לשכת עורכי הדין התשכ"א-1961, כפי שתוקן בשנת 1990. במאי 2000 הוכרה המכללה כמוסד להשכלה גבוהה והוסמכה להעניק תואר אקדמי ראשון במשפטים (LL.B.).

המכללה האקדמית למשפטים (לשעבר המכללה למשפטים רמת-גן)

המכללה האקדמית למשפטים פתחה את שעריה בתשנ"ה, לאחר שהוכרה על-ידי משרד המשפטים כבית ספר למשפטים, הרשאי להכשיר עורכי דין לפי חוק לשכת עורכי הדין התשכ"א-1961. המכללה קיבלה הכרה כמוסד להשכלה גבוהה ביוני 2000, והוסמכה להעניק תואר אקדמי ראשון במשפטים (LL.B.).

מכללת הסביבה – הסדנא לעיצוב ואדריכלות (הכרה זמנית והסכמה זמנית)

"מכללת הסביבה – הסדנא לעיצוב ואדריכלות" קיבלה מהמועצה להשכלה גבוהה הכרה זמנית והסמכה זמנית להעניק את התואר "בוגר בלימודי אדריכלות" (Bachelor of Architectural Studies) לתלמידים שהחלו לימודיהם במוסד בתקופה בה היה למוסד היתר והכרה זמנית, דהיינו עד תש"ס (כולל) בלבד.

מחזור הלימודים שהחל לימודיו בשנת תש"ס הוא המחזור האחרון שיהיה זכאי לקבל תואר אקדמי "בוגר בלימודי האדריכלות". לאחר שהמכללה תעניק לבוגרי מחזור זה את התואר האקדמי (צפוי במהלך החצי הראשון של תשס"ג) – יבוטלו ההכרה הזמנית וההסמכה הזמנית שהוענקו למוסד. החל בשנת הלימודים תשס"א לא רשאית המכללה לרשום תלמידים ללימודים אקדמיים.

המכללה לאופטומטריה בישראל (הכרה זמנית והסמכה זמנית)

המכללה לאופטומטריה בישראל קיבלה מהמועצה להשכלה גבוהה הכרה זמנית והסמכה זמנית להעניק תואר אקדמי ראשון באופטומטריה, לתלמידים שהחלו או סיימו לימודיהם בתקופה בה היה למוסד היתר והכרה זמנית. מחזור הלימודים שהחל לימודיו בשנת תש"ס הוא המחזור האחרון שיקבל תואר אקדמי מהמכללה לאופטומטריה.

החל בתשס"א הועברה פעילות תוכנית הלימודים האקדמית באופטומטריה כולה מהמכללה לאוניברסיטת בר-אילן. המועצה הסמיכה את אוניברסיטת בר-אילן להעניק תואר אקדמי ראשון באופטומטריה ואישרה לה להעניק תואר ראשון באופטומטריה גם לתלמידים שסיימו לימודיהם במכללה לאופטומטריה וקיבלו מטעם המכללה תואר אקדמי.

בנוסף, אישרה המועצה לאוניברסיטת בר-אילן ולמכללה לאופטומטריה להפעיל במשותף תוכנית השלמה בת שנתיים לאופטומטריסטים מוסמכים, למחזור אחד בלבד, כשלבוגריה יוענק תואר אקדמי משותף מטעם האוניברסיטה והמכללה. מחזור לימודים זה החל לימודיו בנובמבר 2001 וצפוי לסיים בדצמבר 2003. לאחר שהאוניברסיטה והמכללה יעניקו במשותף לבוגרי תוכנית ההשלמה במחזור זה את התואר האקדמי (עד סוף שנה"ל תשס"ד) – יבוטלו ההכרה הזמנית וההסמכה הזמנית שהוענקו למכללה.

הקריה האקדמית קריית אונו (היתר)

הקריה האקדמית הוקמה בשנת 1995 כשותפות רשומה למטרת ניהול מוסד אקדמי, על-פי הרשאה מאוניברסיטת מנצ'סטר שבאנגליה. בשנת 1997 הוקמה "עמותת הקריה האקדמית – שלוחת אוניברסיטת מנצ'סטר בישראל", והיא מקיימת לימודים בתחומי מינהל עסקים ומשפטים.

ביולי 1999 פנתה הקריה האקדמית למועצה להשכלה גבוהה בבקשה לפתוח מוסד להשכלה גבוהה ישראלי חוץ-תקציבי ולקיים בו תוכניות לימודים לתואר ראשון ב"מינהל עסקים" וב"משפטים" ולתואר שני ב"מינהל עסקים".

בדצמבר 2001 קיבל המוסד היתר לשנתיים לפתוח מוסד להשכלה גבוהה ולקיים בו תוכניות לימודים לתואר ראשון במשפטים (LL.B.) ולתואר ראשון במינהל עסקים (B.A.).

2.3.6 מסלולים אקדמיים באחריות אקדמית של אוניברסיטאות

בשנים תשס"א ותשס"ב פעלו מסלולים באחריות אקדמית ב-8 מכללות אזוריות שבאחריות אקדמית של אוניברסיטאות:

באחריות אוניברסיטת בר-אילן

מכללת אשקלון
מכללת יהודה ושומרון (בקמפוס של המכללה האקדמית)
מכללת עמק-הירדן
מכללת צפת
מכללת הגליל המערבי

באחריות אוניברסיטת בן-גוריון

מכללת אילת
מכללת אחוה (בקמפוס של המכללה האקדמית להכשרת מורים)
מכללת הנגב ע"ש ספיר (בקמפוס של המכללה האקדמית)

בדרך כלל המסלולים האקדמיים המתקיימים במכללות האזוריות מקיפים לימודים אקדמיים המקבילים לשנתיים הראשונות לתואר הראשון. הלימודים לשנה השלישית התקיימו בקמפוס האוניברסיטאי. בשנת תשנ"ח נקבעו הליכי האישיור לתוכניות של האוניברסיטאות במכללות האזוריות על ידי ועדת המשנה למכללות האזוריות של המועצה להשכלה גבוהה. האחריות האקדמית של האוניברסיטאות כוללת, בין השאר: קבלת תלמידים, קביעת תוכניות הלימודים ופיקוח על הפעלתן הלכה למעשה, הליכי המינוי של סגלי ההוראה והענקת התואר לסטודנטים שסיימו בהצלחה את לימודיהם. בסוף שנת הלימודים תשנ"ט החליטה המועצה לאפשר הרחבת התוכניות במכללות, ולמעשה, החל משנת תש"ס הורשו האוניברסיטאות לקיים מספר תוכניות לימודים במתכונת מורחבת במכללות האזוריות (5 סמסטרים בקמפוס המכללות וסמסטר אחד בקמפוס האוניברסיטה), שאושרו להפעלה באופן זה על-ידי המועצה.

המועצה להשכלה גבוהה התירה לאוניברסיטת בר-אילן ללמד תוכנית לימודים לתואר ראשון בשם "ב.א. כללי" (אחר כך: "ב.א. רב-תחומי") כאשר כל 3 השנים נלמדות במכללות האזוריות שבאחריותה.

בסוף תשנ"ח (אוקטובר 1998) הוחלט להעביר את המסלולים האקדמיים הפועלים במכללות האזוריות מתקצוב אגף המכללות של משרד החינוך לתקצוב ותכנון של ות"ת. כדי להבטיח שהכספים יועברו לפעילות האקדמיות בלבד, נדרשה הפרדת הפעילות האקדמית מן הפעילות האחרת הלא-אקדמית, המתקיימת במכללה האזורית, באמצעות הקמת תאגיד חדש (עמותה) בו תתקיים הפעילות האקדמית בלבד.

במהלך שנה"ל תשס"א התקיימו בות"ת ובמל"ג דיונים באשר לעתידן של המכללות שבאחריות אקדמית, והוחלט כי המתכונת של לימודים במכללות אזוריות באחריות אקדמית של אוניברסיטאות מיצתה את עצמה, וכי יש לפעול לסיומה. ות"ת הציעה למל"ג – במסגרת התוכנית הרב-שנתית (לשנים תשס"ב-תשס"ו) – לאגד את המכללות במסגרת מוסד רב-קמפוס. בסופו של דבר החליטה המועצה להשכלה גבוהה לאפשר למכללות לצאת לעצמאות באחת משתי האפשרויות הבאות: (1) להגיש בקשה להכרה כמוסד להשכלה גבוהה עצמאי; (2) קבוצת מכללות תוכל להגיש בקשה לקבל הכרה כמוסד להשכלה גבוהה רב-קמפוס. (ראה גם פרק 2.1.1.6).

2.3.7 מוסדות להכשרת עובדי הוראה המעניקים תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed.)

- מכללה ירושלים
המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין
מכללת בית ברל
המכללה לחינוך גופני ע"ש זינמן במכון וינגייט
מכללת לוינסקי לחינוך
מכללת סמינר הקיבוצים
המכללה האקדמית למורים לטכנולוגיה, מיסודה של אורט ישראל (בקמפוס אורט סינגלובסקי בתל-אביב)
"אורנים" – ביה"ס לחינוך של התנועה הקיבוצית
המכללה לחינוך ע"ש א.ד. גורדון
מכללת תלפיות – המכללה הממלכתית-דתית להכשרת עובדי חינוך בהוראה
המכללה הערבית לחינוך בישראל
מכללה דתית למורים ע"ש רא"מ ליפשיץ
מכללת קיי בבאר-שבע
מכללת אחוה – ביה"ס לחינוך
"אורות ישראל" – המכללה האקדמית לחינוך
מכללת אפרתה – להכשרת מורות וגננות לחינוך הממ"ד
המכללה לחינוך לתיירות ולספורט "אוהלו" (הכרה מינואר 2002)
המכללה הדתית למורים למקצועות היהדות "מורשת יעקב"
המכללה התורנית לחינוך "חמדת הדרום"
"שאנן" – המכללה הדתית לחינוך (הכרה מיוני 2001)
המכללה להוראת הטכנולוגיה מיסודה של המכללה למינהל (הכרה מינואר 2001)
מכללת הרצוג להכשרת מורים ליד ישיבת הר-עציון
המכללה הדתית לחינוך "גבעת וושינגטון" (הכרה מיולי 2002)
מכללת השריעה ולימודי האסלאם (היתר מאפריל 2002)
- * * *
- אורנים – ביה"ס לחינוך של התנועה הקיבוצית (החטיבה האוניברסיטאית למדעי הטבע)
(באחריות אקדמית של אוניברסיטת חיפה)

2.3.8 מוסדות להשכלה גבוהה שניתן להם היתר או הכרה ע"י המועצה להשכלה גבוהה של יו"ש, ועל-פי סעיף 28 א' לחוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון תשנ"ה)

המכללה האקדמית יהודה ושומרון – הכרה והסמכה מטעם מועצת יו"ש והכרה בתארים האקדמיים "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech.) ו"בוגר" (B.A.) מטעם המועצה להשכלה גבוהה.

* * *

מכללה אקדמית לחינוך "אורות ישראל" – הכרה והסמכה מטעם מועצת יו"ש והכרה בתואר אקדמי "בוגר בהוראה" (B.Ed.) מטעם המועצה להשכלה גבוהה.

מכללת הרצוג להכשרת מורים ליד ישיבת הר-ציון – הכרה והסמכה מטעם מועצת יו"ש והכרה בתואר אקדמי "בוגר בהוראה" (B.Ed.) מטעם המועצה להשכלה גבוהה.

2.4 תוכניות לימודים חדשות במוסדות להשכלה גבוהה שאושרו בתשס"א ובתשס"ב

חוות דעת ות"ת נדרשת כאשר המועצה להשכלה גבוהה דנה במתן היתר או הכרה למוסד; במתן אישור לפתוח תוכנית לימודים אקדמית חדשה או הסמכה להעניק תואר אקדמי; ובאישור פתיחת יחידות חדשות במוסדות קיימים. חוות הדעת של ות"ת מתייחסת להיבט התכנוני של צורכי החברה והמשק ולגבי המשמעות הכספית של תוכניות ולהשפעתן על מצבו הכלכלי של המוסד.

הדיון במועצה הוא לגבי כל תוכנית לימודים, ומצריך בקשה מיוחדת ומפורטת לכל תוכנית. גם החלטות המועצה מתייחסות לכל בקשה בנפרד.

2.4.1 תוכניות לימודים חדשות באוניברסיטאות

האוניברסיטה העברית בירושלים

- בנובמבר 2000 אושר שינוי השם במגמה: תואר ראשון (B.Sc.) בניהול מלונאות, משאבי מזון ותיירות.

- בינואר 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"מדעי הקוגניציה".

- ביוני 2001 אושר קיום תוכנית לימודים לתואר ראשון (B.A.) במתכונת דו-חוגית בהיסטוריה ובתוכנית לימודים רב-תחומית, המיועדת לאנשי צבא, שתילמד חלקה בקמפוס הר הצופים וחלקה במחנה דיין.

הטכניון, מכון טכנולוגי לישראל

- במאי 2001 הוסמך הטכניון להעניק תואר שני (M.E.) ללא תזה ב"הנדסת מערכות" בקמפוס הטכניון בחיפה.
- ביוני 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון (B.Sc.) ב"הנדסה ביו-רפואית".
- ביולי 2001 הוסמך הטכניון להעניק תואר שני (M.Sc.) ב"הנדסת תכן וייצור" עם תזה, והוסמך להעניק תואר שני (M.E.) ב"הנדסת תכן וייצור" ללא תזה.
- ביולי 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון (B.Sc.) ב"מדעי המחשב" עם התמקדות בביואינפורמטיקה.
- ביולי 2001 הוסמך הטכניון להעניק תואר ראשון (B.Sc.) ב"הנדסה ביוכימית".

אוניברסיטת תל-אביב

- בנובמבר 2000 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון ב"לימודי נשים ומיגדר" במתכונת דו-חוגית.
- במרץ 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"תקשורת" במתכונת דו-חוגית.
- בינואר 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני עם תזה ב"מדע והנדסת חומרים".
- ביולי 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני ללא תזה ב"מדע והנדסת חומרים".

אוניברסיטת חיפה

- בינואר 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (M.Sc.O.T) ב"ריפוי בעיסוק".
- בינואר 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (M.A.) ב"תקשורת".
- ביוני 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"הפרעות בתקשורת".
- ביולי 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (LL.M.) ב"משפטים" עם תזה.
- ביולי 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"לימודי תיאטרון" במתכונת חד-חוגית.
- ביולי 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר שני (M.A.) ב"מדעי המחשב" עם תזה ובלי תזה.
- בנובמבר 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון ב"מוסיקה".
- בינואר 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני ב"ביולוגיה אבולוציונית".
- ביוני 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני ב"ביוסטטיסטיקה".
- ביוני 2002 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"מערכות מידע ניהוליות".
- ביוני 2002 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"הוראת פיסיקה, מתמטיקה ומדעי המחשב".
- ביולי 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון ב"לימודי אסיה".
- ביולי 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני ב"אמנות" בשני מסלולים: מסלול "תולדות האמנות" עם תזה (M.A.) ובמסלול "אמנות ויצירה" בלי תזה (M.F.A.).

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

- במאי 2000 אושרה פתיחתו של ביה"ס לרוקחות והאוניברסיטה הוסמכה להעניק תואר ראשון (B.Pharm.) ב"רוקחות".
- בנובמבר 2000 אושר קיום תוכנית לימודים לתואר "דוקטור לרפואה" (M.D.) לסטודנטים זרים.
- בינואר 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר שני (M.A.) ב"תקשורת".
- במרץ 2001 אושר פיצול התואר הראשון (B.Sc.) במחלקה להנדסת חשמל ומחשבים.
- במאי 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.E.M.S.) ב"רפואת חירום – פאראמדיק".
- במאי 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (M.A.) ב"לימודי המזרח התיכון".
- במאי 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"הנדסת בניין".

אוניברסיטת בר-אילן

- בנובמבר 2000 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון ב"אופטומטריה".
- בינואר 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (ללא תזה) ב"תרפיה במוסיקה".
- בינואר 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני ב"לימודי מידע" כחוג ראשי.
- במאי 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.Sc.) במגמת "כימיה של חומרים".
- ביוני 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכניות הלימודים לקראת תואר ראשון (B.Sc.) ב"הנדסת חשמל" וב"הנדסת מחשבים (חומרה)" בבית הספר החדש להנדסה.
- ביולי 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (עם תזה וללא תזה) ב"תרגום וחקר התרגום".
- ביולי 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (עם תזה וללא תזה) ב"ביו-אתיקה".
- ביולי 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (עם תזה) ב"לימודי פרשנות".
- ביולי 2001 ניתן לאוניברסיטה אישור חד-פעמי ובדיעבד לקיים מחוץ לקמפוס תוכנית לימודים לתואר ראשון בעבודה סוציאלית עבור תלמידים גברים מהמגזר החרדי.
- ביולי 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (עם תזה) ב"ניהול ויישוב סכסוכים ומשא-ומתן".
- ביולי 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (עם תזה) ב"לימודי מיגדר".
- ביולי 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (עם תזה) ב"לימודי צבא וביטחון".

האוניברסיטה הפתוחה

- ביוני 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.Sc.) ב"הנדסת תעשייה וניהול".
- ביוני 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.A.) בחשבונאות עם חטיבה מורחבת בכלכלה.
- ביוני 2001 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר שני (M.B.A.) ב"מינהל עסקים".
- ביולי 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"כלכלה".
- ביולי 2002 הוסמכה האוניברסיטה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"ניהול".

2.4.2 תוכניות לימודים חדשות במוסדות להשכלה גבוהה שאינם אוניברסיטאות

המועצה קיבלה כמה החלטות עקרוניות החלות על כל המוסדות החדשים, וגם על תוכניות חדשות במוסדות ותיקים יותר:

1. ההסמכה להעניק תואר למכללה תינתן לתקופה מוגבלת, שלוש עד ארבע שנים. המועצה מגבשת הליכים לבחינה מחדש של ההסמכה לקראת תום התקופה.
2. משום שמרבית התוכניות במכללות הן בעלות אופי יישומי, המועצה מנחה את המוסדות להציע לימודי תשתית במקצועות היסוד במדעי הרוח, החברה והטבע; הן כבסיס ללימודים היישומיים והן להעשרה והרחבת ההשכלה.

בצלאל – אקדמיה לאמנות ולעיצוב

- ביולי 2002 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכניות הלימודים הבאות: 1) לתואר שני (M.Des) ב"עיצוב תעשייתי"; 2) לתואר שני (MFA) ב"אמנויות" (תוכנית משותפת עם האוניברסיטה העברית).

בי"ס גבוה לטכנולוגיה – מכון לב ירושלים

- ביולי 2001 הוסמך ביה"ס להעניק תואר ראשון (B.Tech) ב"הנדסת תעשייה וניהול".
- ביולי 2001 הוסמך ביה"ס להעניק תואר ראשון (B.Tech) ב"ניהול ושיווק טכנולוגי".

"שנקר" – בי"ס גבוה להנדסה ולעיצוב

- באפריל 2001 הוסמך המוסד להעניק תואר ראשון (B.Des) ב"עיצוב תכשיטים".
- ביולי 2002 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון (B.Des) ב"עיצוב תעשייתי".

המכללה האקדמית של תל אביב-יפו

- ביוני 2002 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר שני ב"מדעי המחשב".

המכללה האקדמית עמק יזרעאל

- במאי 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון (B.A.) ב"שירותי אנוש".
- ביוני 2001 אושר למכללה לשדרג שתי התמחויות שנלמדו עד אז במסגרת החוג הרב-תחומי במדעי החברה, והיא הוסמכה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"מדעי המדינה ובלמודים רב-תחומיים במדעי החברה" ותואר ראשון (B.A.) ב"סוציולוגיה ואנתרופולוגיה ובלמודים רב-תחומיים במדעי החברה".
- בינואר 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"מינהל מערכות בריאות".

המכללה האקדמית תל-חי

- ביוני 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון (B.Sc.) ב"מדעי המזון והתזונה".
- ביולי 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון (B.Sc.) ב"מדעי המחשב".

המכללה האקדמית ספיר

- באפריל 2000 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"אמנות הקולנוע והטלוויזיה".
- ביולי 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"מערכות תוכנה".
- במאי 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"מדעי הרוח והחברה".
- במאי 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"לוגיסטיקה".
- ביולי 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"שיווק טכנולוגי".

המכללה האקדמית הדסה

- ביולי 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"הפרעות בתקשורת".

המרכז האקדמי – מדרשת רופין

- ביולי 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"מדעי הים והסביבה הימית".

המכללה האקדמית יהודה ושומרון

- ביוני 2001 הכירה המועצה להשכלה גבוהה בתואר הראשון (B.A.) ב"עבודה סוציאלית" שהמכללה מעניקה בהסמכת מל"ג יו"ש.
- ביוני 2001 הכירה המועצה להשכלה גבוהה בתואר הראשון (B.Tech.) ב"הנדסה אזרחית" שהמכללה מעניקה בהסמכת מל"ג יו"ש.
- ביוני 2001 הכירה המועצה להשכלה גבוהה בתואר הראשון (B.Arch.) ב"ארכיטקטורה" שהמכללה מעניקה בהסמכת מל"ג יו"ש.

המכללה האקדמית להנדסה בנגב

- בנובמבר 2000 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech.) ב"הנדסת תוכנה".
- ביוני 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בטכנולוגיה" (B.Tech.) ב"הנדסת אלקטרוניקה".

מכון אקדמי טכנולוגי חולון (לשעבר המרכז לחינוך טכנולוגי בחולון)

- במרץ 2001 הוסמך המכון להעניק תואר ראשון (B.Sc.) ב"הנדסת חשמל ואלקטרוניקה".
- ביוני 2001 הוסמך המכון להעניק תואר ראשון ב"עיצוב תעשייתי" ותואר ראשון ב"עיצוב פנים".
- ביוני 2001 הוסמך המכון להעניק תואר ראשון (B.A.) במדעי המחשב.
- באוקטובר 2001 הוסמך המכון להעניק תואר ראשון ב"עיצוב תקשורת חזותית".
- בינואר 2002 ניתנה למכון הכרה קבועה ובלתי מותנית כמוסד להשכלה גבוהה.

המכללה האקדמית להנדסה בירושלים

- ביוני 2001 ניתן למוסד היתר זמני ומותנה לשנה לפתוח מוסד להשכלה גבוהה ולקיים בו תוכניות לימודים בתחומים: הנדסת תוכנה, הנדסת חומרים מתקדמים והנדסת תעשייה וניהול. כן, אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"הנדסת אלקטרוניקה".
- ביוני 2002 הפך ההיתר הזמני והמותנה ל"היתר".

2.4.3 תוכניות לימודים חדשות במוסדות ללא תמיכה מתקציבים ציבוריים

המרכז הבינתחומי הרצליה

- בפברואר 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר שני (M.B.A.) ב"מינהל עסקים".
- ביולי 2001 הוסמך המרכז להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"מינהל עסקים בהתמחות בחשבונאות".
- בדצמבר 2001 הוסמך המרכז להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"ממשל".
- בדצמבר 2001 הוסמך המרכז להעניק תואר שני (M.B.A.) ב"מינהל עסקים".

המכללה האקדמית נתניה

- במאי 2001 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר ראשון ב"בנקאות ושוק ההון".
- בינואר 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר ראשון (B.A.) ב"תקשורת".
- ביולי 2002 אושר פרסום ורישום סטודנטים לתוכנית הלימודים לתואר שני ב"מינהל עסקים".

הקריה האקדמית קריית אונו

- ביולי 2001 ניתן למוסד היתר מותנה לשנתיים לפתוח מוסד להשכלה גבוהה חוץ-תקציבי ולקיים בו תוכניות לימודים לתואר ראשון במשפטים (LL.B.) ולתואר ראשון במינהל עסקים (B.A.). בסוף דצמבר 2001 נכנס ההיתר למוסד לתוקפו, לאחר התקיימותם של כל התנאים שהוצבו.

2.4.4 תוכניות לימודים חדשות במוסדות להכשרת עובדי הוראה

המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין

- בינואר 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) בחוג לחינוך מיוחד והוראת ילדים בעלי מוגבלויות חמורות בינמסלולי (כיתות גן-י').

המכללה לחינוך גופני ולספורט ע"ש זינמן במכון וינגייט

- ביוני 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר "מוסמך" (M.P.E) במדעי החינוך הגופני.

מכללת לוינסקי לחינוך

- ביוני 2001 אושר פרסום רישום תלמידים בתוכנית האקדמית להכשרת מורים להוראת מתמטיקה-מחשבים במסלול חט"ב ומחשבים בחינוך בכל המסלולים.
- באפריל 2002 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכנית הלימודים בהוראה כללית עם התמחות באנגלית לביה"ס היסודי לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).
- במאי 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) בהתמחות להוראת מתמטיקה-מחשבים במסלול חט"ב ובהתמחות במחשבים בחינוך לכל המסלולים.
- ביוני 2002 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכנית הלימודים בהוראת תקשורת למסלולים היסודי והעל-יסודי לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).

- ביולי 2002 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכנית הלימודים בהוראת גאוגרפיה לביה"ס העל-יסודי לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).

"אורנים" - ביה"ס לחינוך של התנועה הקיבוצית

- ביוני 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) באמנות במסגרת בין-מסלולית.
- ביולי 2001 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכניות הלימודים בהוראה למסלול חט"ב בתחומים: אזרחות, סוציולוגיה, גאוגרפיה, לימודי א"י וחינוך חברתי-קהילתי.
- ביוני 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) בתוכניות הלימודים בהוראה למסלול חט"ב בתחומים: אזרחות, סוציולוגיה, גאוגרפיה, לימודי א"י וחינוך חברתי-קהילתי.

מכללת "תלפיות"

- ביוני 2001 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכניות הלימודים בהוראה בתחומים: תנ"ך, תושב"ע, לשון עברית, ספרות עברית ואנגלית לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).
- ביולי 2001 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכניות הלימודים בהוראה מתמטיקה למסלול חט"ב ובייעוץ חינוכי בינמסלולי.

המכללה האקדמית-ערבית לחינוך בישראל

- ביולי 2002 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכנית הלימודים בהוראת מדעי המחשב למסלול חט"ב לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).

המכללה לחינוך ע"ש קיי

- באפריל 2002 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכנית הלימודים בחינוך בלתי-פורמלי למסלול העל-יסודי לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).
- ביולי 2002 אושר פרסום ורישום תלמידים למסלול אקדמי נפרד להכשרת מורי הגיל הרך וביה"ס היסודי למגזר הבדואי לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).

המכללה האקדמית לחינוך "אחווה"

- ביוני 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) באנגלית במסגרת בין-מסלולית.
- ביוני 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) במחשבים במסלולים: מסלול גיל הרך – כהתמחות ראשית, מסלול ביה"ס היסודי – כהתמחות ראשית, מסלול על-יסודי – 1. דו-חוגי במחשבים. 2. דו-חוגי מחשבים-מתמטיקה.

מכללת "אפרתה"

- ביולי 2001 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכנית הלימודים בהוראת לשון עברית לחט"ב.
- ביולי 2002 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) בתוכנית הלימודים בהוראת לשון עברית למסלול חט"ב.

מכללת "אוהלו"

- בינואר 2002 ניתנה הכרה למכללה והסמכה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) במסלולים:

הגיל הרך, ביה"ס היסודי, חט"ב (התמחות להוראת הביולוגיה ומדעי הסביבה) וחינוך גופני בינמסלולי.

מכללת "חמדת הדרום"

- ביולי 2002 אושר פרסום ורישום תלמידים לתוכנית הלימודים בהוראת אנגלית כשפה זרה לכיתות ד'-י' לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).

המכללה הדתית לחינוך "שאנן"

- ביוני 2001 ניתנה הכרה למכללה והסמכה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) במסלולים: גננות, הגיל הרך ויסודי בהתמחויות: מקרא, מתמטיקה ואנגלית ובחט"ב בהתמחויות: מקרא, תושבי"ע, מתמטיקה ואנגלית וכן בחינוך מיוחד בינמסלולי.

המכללה להוראת הטכנולוגיה מיסודה של המכללה למינהל

- בינואר 2001 ניתנה הכרה למכללה והסמכה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) במחשבים ומערכות מידע.

- ביוני 2001 הוסמכה המכללה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) באמנויות העיצוב במסלול על-יסודי.

המכללה הדתית לחינוך "גבעת וושינגטון"

- בינואר 2001 ניתן היתר למכללה לפתוח מוסד להשכלה גבוהה ולקיים בו תוכניות לימודים בהוראה במסלולים: הגיל הרך, יסודי, חט"ב וחינוך גופני (בינמסלולי) לקראת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed).

- ביולי 2002 ניתנה הכרה למכללה והסמכה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) במסלולים: הגיל הרך, היסודי, העל-יסודי וחינוך גופני בינמסלולי.

מכללת השריעה ולימודי האסלאם

- באפריל 2002 ניתן היתר למכללה לפתוח מוסד להשכלה גבוהה והסמכה להעניק תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed) במסלולים: הגיל הרך, היסודי והעל-יסודי.

2.5 שלוחות של מוסדות להשכלה גבוהה מחו"ל

המצב לפני החקיקה

המועצה להשכלה גבוהה החלה לטפל בנושא שלוחות של מוסדות להשכלה גבוהה מחו"ל לאחר שרבות מהן כבר פעלו בישראל. נוכח קביעת היועץ המשפטי לממשלה כי חוק המועצה להשכלה גבוהה אינו חל על שלוחות של מוסדות אקדמיים מחו"ל, פעלה המועצה ללא סמכות חוקית, ורק מתוך הסכמה הדדית של המוסדות, המועצה, משרד החינוך והתרבות, וכן מי ששלחו את אנשיהם

ללמוד בשלוחות. הוסכם על כל אלה כי המועצה, באמצעות ועדת משנה לענייני השלוחות, תעניק אישורי פעולה לשלוחות.

תיקון מס' 11 לחוק המועצה להשכלה גבוהה

בחודש פברואר 1998 נכנס לתוקפו תיקון מס' 11 לחוק המועצה להשכלה גבוהה, המסדיר את פעילותן בישראל של שלוחות של מוסדות להשכלה גבוהה מחו"ל והקובע את אופן הרישוי שלהן. כתוצאה מכך, מחויבים כל המוסדות הפועלים או המבקשים לפעול בישראל כשלוחות של מוסדות אקדמיים מחו"ל לקבל רישיון מאת המועצה בהתאם להוראות החוק והוראות המעבר של תיקון מס' 11 (ראה נוסח חוק המועצה להשכלה גבוהה, תשי"ח-1958, בנספח א').

סעיף 25ג לחוק קובע, כי "לא יפתח אדם ולא יקיים מוסד המעניק או המבטיח להעניק תואר אקדמי פלוני (להלן – תואר) או המקיים לימודים המקנים בסיומם תואר או נקודות זכות לקראת תואר, ולא יפרסם דבר פתיחתו או קיומו של מוסד כאמור, אם המוסד לא הוכר לפי סעיף 9 או שלא ניתנה לו תעודת היתר לפי סעיף 21א, אלא אם כן ניתן למוסד רישיון מאת המועצה (להלן – רישיון)".

במבוא לדברי ההסבר להצעת החוק עמד המחוקק על הנחות היסוד שעומדות בבסיס התיקון:

"יש צורך להבטיח כי המוסד הפועל בארץ הנו שלוחה לכל דבר ועניין, זרועו הארוכה של מוסד זר, אשר גם הוא, במקום מושבו, הינו מוסד אקדמי מוכר ומפוקח, הפועל על פי דין. יש להבטיח כי התואר המוענק יהיה תואר זהה לתואר המוענק שם (בארץ האם – התוספת שלנו) ראוי להקפיד כי הלימודים המוצעים בדרך זו יהיו בעלי היקף ומשך הדומים ללימודים מקבילים, ככל שהם קיימים, של מוסדות מוכרים בארץ. ככלל, מוצע ליתן מעין רישיון אדמיניסטרטיבי לפעולתם של מוסדות אלה, שיבטיח ודאות לגבי זהות הלימודים וזהות התואר כאמור, וזאת בלא לאשר את תוכן הלימודים המתקיימים במוסדות ובלא להידרש לתנאי ההכרה בהם כמוסדות ישראלים".

מכאן, הרישיון שמעניקה המועצה לשלוחות הזרות עפ"י תיקון מס' 11 הינו על סמך בדיקות אדמיניסטרטיביות במהותן (ולא אקדמיות). אין בבדיקת הבקשות לרישיון על ידי המועצה בחינה של הרמה והאיכות האקדמית של תוכניות הלימודים הנלמדות בשלוחות, בשונה מהליכי האקדמיזציה שהיא מפעילה לגבי המוסדות הישראליים ותוכניות הלימודים שהם מקיימים. כל שהליכי הרישוי מבטיחים הוא התקיימות תנאי הרישיון האדמיניסטרטיביים במהותם הקבועים בחוק, שעיקרם הבטחת זהות אקדמית עם מוסד האם מצד אחד, והבטחת זהות כמותית של היקף התוכנית ושל תנאי קבלה מינימליים בדומה לנהוג במוסדות ישראלים להשכלה גבוהה מצד שני. לכן, נאמר במפורש בסעיף 25טז לחוק, כי אין במתן הרישיון משום הכרה של המועצה בשלוחה כמוסד מוכר להשכלה גבוהה או משום הסמכתה להעניק תארים מוכרים כמשמעותם בחוק המועצה להשכלה גבוהה.

היערכות המועצה ליישום התיקון

לאחר חקיקתו של תיקון מס' 11 הוקמה ליד מזכירות המועצה יחידה לרישוי שלוחות של מוסדות להשכלה גבוהה מחו"ל.

הואיל ועפ"י הוראות החוק נדרש רישיון עבור כל תוכנית לימודים מסוימת המתקיימת במקום לימודים מסוים, והואיל ועל פי רוב שלוחות פורשות את מרכזי הלימוד שלהן בכל רחבי הארץ ומציעות מספר תוכניות לימוד בכל מקום, הוגשו עשרות רבות של בקשות לרישיון.

בשנת תשס"א הוגשו למועצה 59 בקשות חדשות לרישיון על-ידי 10 מוסדות. עד סוף שנת תשס"א הסתיים הטיפול בבקשותיהם של 27 מוסדות, שהגישו 211 בקשות לרישיון. מתוכן, נענו בחיוב 198 בקשות (שהוגשו על-ידי 26 מוסדות) ו-13 בקשות נדחו (הוגשו על-ידי 6 מוסדות).

בשנת תשס"ב הוגשו למועצה 65 בקשות חדשות לרישיון על-ידי 14 מוסדות. עד סוף שנת תשס"ב הסתיים הטיפול בבקשותיהם של 17 מוסדות, שהגישו 77 בקשות לרישיון. מתוכן, נענו בחיוב 69 בקשות (שהוגשו על-ידי 13 מוסדות) ו-8 בקשות נדחו (הוגשו על-ידי 5 מוסדות).

* * *

יחידת הרישוי של שלוחות חו"ל פועלת בארבעה מישורים עיקריים:

1. רישוי מוסדות המבקשים לקיים פעילות המנויה בסעיף 25 לחוק המועצה להשכלה גבוהה.
2. פיקוח על קיום תנאי הרישיון על ידי מוסדות שקיבלו רישיון מאת המועצה.
3. פיקוח על קיום הוראות החוק וקיום החלטות המועצה להשכלה גבוהה.
4. מענה לפניית ציבור בשאלות בדבר מעמדן של שלוחות, סטטוס פעילותן ועוד.

במסגרת הליכי הרישוי בודקת היחידה בכל בקשה אם מתקיימים בה כל תנאי הרישיון הקבועים בחוק, ועל כן יש מכלול רב ומגוון של בדיקות, שנמנה כאן רק את החשובות בהן.

תוכניות לימוד צריכות להיות זהות לאלה הנלמדות במוסד האם, ודומות בהיקפן לתוכניות לתואר מקביל במוסד ישראלי. במקרים רבים התברר כי השלוחות בישראל פיתחו תוכניות לימוד שונות מאלה שבמוסד האם. המועצה עומדת על זהות מלאה בקוריקולום, בסילבוסים, בביבליוגרפיה ובדרכי ההערכה. אבל, על אף ההצהרה של חלק ממגישי הבקשה כי הסילבוס בקורס הוא של מוסד האם, למדו המפקחים של המועצה בשטח כי המורים יוצרים לעצמם סילבוס משלהם. במקרים רבים התברר שהיקף שעות הלימוד בשלוחה קטן בצורה משמעותית מהיקף הלימודים לתואר מקביל במוסד ישראלי.

החוק מחייב כל מורה בשלוחה שיהיה בעל **מינוי אקדמי** במוסד האם. הכוונה הייתה שהמינוי יהיה בפרוצדורה דומה ובקריטריונים דומים לאלה החלים על סגל אקדמי במוסד האם. אף שהמועצה מבקשת להקפיד על מינויים אלה, מתברר כי הליכי המינוי הם פורמליים בלבד, וחילופי מורים בשלוחות גם אינם מאפשרים הליך רציני של מינוי.

בבדיקות של ההליכים **לקבלת תלמידים** נמצא שאין הקפדה כי ההליכים יהיו במוסד האם, וכי יש נטייה של המוסדות להרבות תלמידים על ידי עקיפה של התנאים בחוק, הדורשים תעודת בגרות כתנאי קבלה לתואר ראשון, ותואר ראשון כתנאי קבלה לתואר שני.

התנאי בחוק, הקובע כי המוסד מקיים את הלימודים במקום הולם בעל תנאים מתאימים להבטחת רמת לימודים נאותה, מקבל משנה חשיבות בשל ריבוי **מרכזי הלימוד** של השלוחות. המועצה נעזרה ביועצים מקצועיים בנושאי ספריה ומעבדות מחשבים, והיא עומדת על קיום תנאי מינימום בכל אחד ואחד מן המקומות שבהם מבקשים לקיים לימודים. בבדיקות שהתקיימו עד כה נמצא שבמרכזים רבים חסרים תנאים מתאימים.

כאמור לעיל, אופן בדיקת הבקשות לרישיון על ידי יחידת הרישוי והפיקוח מונחה על פי החלטות עקרוניות של המועצה. ממצאי הביקורת של היחידה לגבי כל בקשה לרישיון עוברים לבחינת ועדת השלוחות. לאחר קבלת הבהרות, תגובות ותוספות במידת הצורך, מגבשת הוועדה המלצה בעניין כל בקשה לרישיון. המלצתה של הוועדה עוברת למועצה להשכלה גבוהה לקבלת החלטה סופית.

במהלך הליכי הרישוי עד כה נתקלה המועצה במקרים שונים ומגוונים של עבירות על החוק, אשר העיקריים שבהם הם קיום שלוחה של מוסד אקדמי מחו"ל ללא רישיון או בניגוד להוראות המעבר של תיקון מס' 11; פרסום בניגוד להוראות הפרסום הקבועות בחוק ובכללי המועצה להשכלה גבוהה (פרסום מוסד בעל רישיון) תשנ"ח-1998; ומסירת מידע כוזב ותצהירים כוזבים על ידי מוסדות הנמצאים בהליכי רישוי. רשויות האכיפה השונות רואות חשיבות רבה באכיפה יעילה ונחרצת של תיקון מס' 11 במישור הפלילי. כתוצאה מכך הוקם צוות בין-משרדי, ביוזמת פרקליטת המדינה, לקידום אכיפת תיקון מס' 11 לחוק המועצה להשכלה גבוהה.

מוסדות להוראה מרחוק

החוק מתייחס למוסדות מחו"ל המקיימים צורה כלשהי של לימודים בישראל. המועצה החליטה להגדיר שלוחה הצריכה רישיון ככל מוסד המקיים בישראל לימודים, דהיינו פעילות הוראה כלשהי, יהיה שמה אשר יהיה, ולרבות הנחיה, תגבור, תמיכה וכל מצב אחר שבו נמצאים מורים ותלמידים בכפיפה אחת, וכן נציגות העוסקת ברישום סטודנטים או בהסבת חומר לימוד ומטלות משפת ההוראה במוסד האם לעברית ולהיפך. מוסד שאינו מקיים פעילות מן הפעילויות הנ"ל אינו נחשב בגדר שלוחה ולכן אינו צריך רישיון לשם קיום פעילותו.